

ДОСЛІДНИЦЬКА СЛУЖБА ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА ЮРИДИЧНА БІБЛІОТЕКА НБУВ

Законодавча діяльність в Україні: громадське обговорення

/ моніторинг інформаційного поля /

№ 7 (липень 2026)

КИЇВ 2026

Засновники: Дослідницька служба Верховної Ради України
Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, Національна юридична бібліотека.
Заснований у 2024 році. Видається щомісяця.
Редакційна колегія: Л. Ваолевська, Н. Іванова, І. Мищак, Ю. Половинчак

**ЗАКОНОДАВЧА ДІЯЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ:
ГРОМАДСЬКЕ ОБГОВОРЕННЯ
/ моніторинг інформаційного поля /**

№ 7 (липень 2026)

Укладачі:

Н. Іванова (відповідальна за випуск),
О. Гаранін, О. Карашук, С. Юхно.
Адреса редакції: НБУВ, Голосіївський просп., 3, Київ, 03039, Україна.

Законодавча діяльність в Україні: громадське обговорення / Дослідницька служба
Верховної Ради України, Національна юридична бібліотека НБУВ.
Київ, 2026. Вип. 7

ЗМІСТ

ПУБЛІЧНА ВЛАДА

Забезпечення гарантії трудових прав народного депутата України з дитиною ...3

ПРАВОВА ПОЛІТИКА

Відповідальність за виготовлення і розповсюдження дитячої порнографії	6
Декриміналізація «дорослої» порнографії без декриміналізації порнографічних дипфейків	6
Нова Антикорупційна стратегія	8
Виявлення необґрунтованих активів та збір доказів їх необґрунтованості	16
Порядок придбання нерухомого майна в іпотеку із використанням державних житлових ваучерів	19
Відповідальність у сфері експлуатації та прокату легкого персонального електричного транспорту	20
Щодо дослідження доказів під час судового засідання в режимі відеоконференції	21
Нормативне врегулювання деяких питань забезпечення позову	23
Парламентський контроль за діяльністю державних органів щодо розслідування випадків катувань, іншого неналежного поводження з особами та захисту жертв	25

ПУБЛІЧНА ВЛАДА

Забезпечення гарантії трудових прав народного депутата України з дитиною

Матеріал на сайті «Асоціація жінок-юристок України «ЮрФем»»

Висновок гендерно-правової експертизи Проекту Закону «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення гарантії трудових прав народного депутата України з дитиною» № 15371 від 30.06.2026

Опис законопроєкту

У пояснювальній записці до Проекту «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення гарантії трудових прав народного депутата України з дитиною» (далі – законопроєкт, проєкт закону) зазначено, що він спрямований на подолання наявної прогалини у чинному законодавстві України щодо наявності «положень, які б створювали умови для поєднання виконання депутатських повноважень із батьківськими обов'язками». Обґрунтування законодавчої ініціативи виходить із того, що Верховна Рада України (далі – ВР України) є не лише органом законодавчої влади, а й місцем здійснення трудової діяльності народних депутатів/ок, а чинне законодавство не містить достатніх процедурних та інфраструктурних гарантій для депутатів-батьків, щоб поєднувати сімейні й професійні обов'язки. Це непропорційно впливає на депутаток у ВР України (які становлять 21% депутатського корпусу), зокрема в період грудного вигодовування та перших роках життя дитини. Автори/ки зазначають, що це поглиблює гендерну нерівність у парламентській діяльності (напр., у сфері рівних можливостей бути обраними до парламенту, у сфері впливу на робочі процедури парламенту) та фактично створює перешкоди для участі в засіданнях, голосуваннях, виступах.

Основні положення законопроєкту

Порівняльна таблиця. Законопроєкт пропонує внести зміни до:

- Регламенту ВР України, затвердженого Законом України «Про Регламент Верховної Ради України», пропонується ч. 2 ст. 5 доповнити реченням про те, що на відкритому пленарному засіданні Верховної Ради України народний депутат України може бути присутнім разом зі своєю дитиною віком до двох років, батьком, матір'ю або законним представником якої він є;
- ч. 1 ст. 20 Закону України «Про статус народного депутата України» пропонується доповнити абзацами 2-6 про те, що народному депутату України створюють умови, які дають можливість поєднувати виконання депутатських повноважень з виконанням батьківських обов'язків, шляхом:
 - надання можливості бути присутнім на відкритих засіданнях ВР України разом зі своєю дитиною віком до двох років, батьком, матір'ю або законним представником якої він є;
 - надання можливості бути присутнім на відкритих засіданнях органів ВР України разом зі своєю дитиною віком до двох років, батьком, матір'ю або законним представником якої він є;
 - використання облаштованого для батьків і дітей простору у ВР України;
 - використання інших форм поєднання виконання депутатських повноважень з виконанням батьківських обов'язків, визначених документами нормативно-правового та/або організаційно-розпорядчого характеру у ВР України;
- ч. 2 ст. 44 Закону України «Про комітети Верховної Ради України» та ст. 6 Закону України «Про тимчасові слідчі комісії і тимчасові спеціальні комісії Верховної Ради України» пропонується доповнити положенням про те, що на відкритих засіданнях комітетів ВР України та на відкритих засіданнях тимчасової слідчої комісії разом з народним депутатом України може перебувати дитина віком до двох років, батьком, матір'ю або законним представником якої він є.

Відповідність принципу забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків

Проект відповідає принципу забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків. ВР України є не лише інституцією представницької демократії, а й місцем здійснення професійної діяльності народних депутатів/ок. Положення проекту сформульовані не як позитивні дії, а як спільна батьківська гарантія для депутатів/ок, що може застосовуватися до народного депутата/тки незалежно від статі, якщо він є батьком, матір'ю або законним представником дитини віком до двох років. Водночас цей законопроект може позитивно вплинути на виконання своїх професійних обов'язків саме депутатами ВР України.

Відповідність нормативно-правовим актам України

Проект відповідає наступним положенням Конституції України:

– статті 24, яка гарантує рівність прав жінки й чоловіка та відсутність дискримінації за ознакою статі, в тому числі шляхом забезпечення: надання жінкам рівних з чоловіками можливостей у громадсько-політичній діяльності, створення умов, які дають жінкам можливість поєднувати працю з материнством, правовий захист, матеріальну і моральну підтримку материнства і дитинства.

– статті 43, яка передбачає, що держава створює умови для повного здійснення громадянами права на працю.

– статті 51-52, які визначають, що сім'я, дитинство, материнство і батьківство охороняються державою і діти рівні у своїх правах незалежно від походження, а також від того, народжені вони у шлюбі чи поза ним.

Також проект не суперечить ст.ст.82-85 Конституції.

Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» визначає, що рівні можливості жінок і чоловіків – це рівні умови для реалізації рівних прав жінок і чоловіків. У ст. 3 цього Закону визначено, що державна політика щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, з-поміж іншого, спрямована на: застосування позитивних дій; забезпечення рівної участі жінок і чоловіків у прийнятті суспільно важливих рішень; забезпечення рівних можливостей жінкам і чоловікам щодо поєднання професійних та сімейних обов'язків; підтримку сім'ї, формування відповідального материнства і батьківства. Відповідно до ст.6 цього Закону не вважаються дискримінацією за ознакою статі: спеціальний захист жінок під час вагітності, пологів та грудного вигодовування дитини; позитивні дії. Відповідно до ч. 1 ст. 5 Закону України «Про засади запобігання і протидії дискримінації в Україні», дія цього Закону поширюється на такі сфери суспільних відносин, як громадсько-політична діяльність. Згідно з ч. 3 ст. 6 цього Закону не вважаються дискримінацією дії, які не обмежують права та свободи інших осіб і не створюють перешкод для їх реалізації, а також не надають необґрунтованих переваг особам та/або групам осіб за їх певними ознаками, стосовно яких застосовуються позитивні дії, а саме: спеціальний захист з боку держави окремих категорій осіб, які потребують такого захисту. У ч. 1 ст. 7 Закону передбачено, що державна політика щодо запобігання та протидії дискримінації спрямована на недопущення дискримінації та застосування позитивних дій.

Також проект створює передумови ефективної реалізації прав, передбачених у главі 1 розділу II Закону України «Про статус народного депутата України», та положень щодо створення рівних можливостей для народних депутатів і депутаток, передбачених у Законі України «Про Регламент Верховної Ради України» (п. 9 ч. 1 ст. 27, ч. 3 ст. 75).

Таким чином, аналізований проект закону відповідає нормативно-правовим актам України, що регулюють суспільні відносини у сфері забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків.

Відповідність міжнародним стандартам

Проект відповідає міжнародним стандартам у сфері гендерної рівності, захисту сім'ї, охорони дитинства та поєднання професійних і сімейних обов'язків, передбачених у:

- Конвенції ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, зокрема ст. 5, ст. 7, ст. 11. У Конвенції наголошено, що держави-сторони вживають усіх відповідних заходів для ліквідації

дискримінації щодо жінок у політичному та суспільному житті країни і, зокрема, забезпечують жінкам на рівних умовах із чоловіками право брати участь у політичному та суспільному житті країни, а також забезпечують, щоб сімейне виховання включало правильне розуміння материнства як соціальної функції і визнання загальної відповідальності чоловіків і жінок за виховання та розвиток своїх дітей за умови, що в усіх випадках інтереси дітей мають перевагу.

- Конвенції ООН про права дитини, яка передбачає, що з метою гарантування і сприяння здійсненню прав держави надають батькам і законним опікунам належну допомогу у виконанні ними своїх обов'язків з виховання дітей (ч. 2 ст. 18) і докладають усіх можливих зусиль до того, щоб забезпечити визнання принципу загальної та однакової відповідальності обох батьків за виховання і розвиток дитини (ч. 1 ст. 18).

- Конвенції про рівне ставлення й рівні можливості для трудящих чоловіків і жінок: трудящі із сімейними обов'язками № 156, у якій передбачено, що для забезпечення дійсної рівності ставлення і можливостей для трудящих чоловіків і жінок одна з цілей національної політики кожного члена Організації полягає в тому, щоб особи із сімейними обов'язками, котрі виконують або бажають виконувати оплачувану роботу, могли здійснювати своє право на це, не зазнаючи дискримінації, і, наскільки це можливо, гармонійно поєднуючи професійні й сімейні обов'язки.

- Хартії Європейського Союзу про основоположні права, зокрема у ст. 23, передбачено, що рівноправність жінок та чоловіків має забезпечуватися у всіх сферах, зокрема у сфері зайнятості, роботи та оплати праці, а також принцип рівноправності не має заважати підтримці або впровадженню заходів, що надають відповідні переваги за статтею, що є недостатньо представленою. У ч. 1 ст. 33 Хартії передбачено, що охорона сім'ї забезпечується на юридичному, економічному та соціальному рівнях.

- Стратегії гендерної рівності на 2024-2029 роки, зокрема, стратегічними цілями 4-6 (досягнення збалансованої участі жінок і чоловіків у політичному, громадському, соціальному та економічному житті, забезпечення розширення прав і можливостей жінок та досягнення гендерної рівності у контексті глобальних і геополітичних викликів, забезпечення інтеграції гендерного підходу (гендерного мейнстрімінгу) та застосування інтерсекційного підходу в усіх політиках і заходах).

- Рекомендації CM/Rec(2003)3 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам щодо збалансованої участі жінок і чоловіків у процесах політичного та громадського прийняття рішень, зокрема рекомендації сприяти впровадженню та заохочувати спеціальні заходи, спрямовані на стимулювання й підтримку прагнення жінок брати участь у процесах політичного прийняття рішень (рекомендація 5) та приймати належні законодавчі та/або адміністративні заходи для підтримки обраних представників/ць у поєднанні їхніх сімейних та публічних обов'язків і, зокрема, заохочувати парламенти забезпечувати такий графік роботи та такі методи організації діяльності, які дають змогу обраним представникам/цям обох статей поєднувати професійну діяльність із сімейним життям (п. 8 розділу А).

- Резолюціям Парламентської асамблеї Ради Європи 2386 (2021), 2615 (2025). В останній зазначено, що «парламенти також є місцями роботи, де багато обраних представників/ць, а також працівників/ць мають батьківські обов'язки». Проте такі вимоги, як обов'язкова фізична присутність, відсутність адаптованої інфраструктури (зокрема закладів догляду за дітьми та спеціально обладнаних приміщень для грудного вигодовування), а також недостатня доступність приміщень створюють додаткові бар'єри для участі у парламентському житті, особливо для жінок, що ще більше посилює їхню недостатню представленість, та запропоновано заходи для подолання цих бар'єрів, зокрема в пунктах 10.2.2, 12.2.3, 10.3.1.

- Директиви Ради 2006/54/ЄС про реалізацію принципів рівних можливостей і рівноправного поводження щодо чоловіків та жінок у питаннях працевлаштування і зайнятості.

- Директиви Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2019/1158 про збалансованість службових та сімейних обов'язків для батьків і опікунів.

Окрім того, у звіті Європейської Комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу 2025 року вказано, що «...національне законодавство не повною мірою відповідає *acquis* Європейського Союзу у сфері рівного ставлення в питаннях працевлаштування та трудової діяльності».

Висновок за результатами експертизи

Проект відповідає міжнародним та європейським стандартам у сфері гендерної рівності, зокрема: забезпеченню рівної участі жінок і чоловіків у політичному житті, захисту сім'ї, підтримці батьківства, врахуванню принципу найкращих інтересів дитини, поєднанню професійних і сімейних обов'язків.

Проект закону є **гендерно нейтральним** за колом адресатів, адже враховує потребу в захисті дитинства та необхідність поєднання професійних і сімейних обов'язків депутатів/ок, пропонуючи заходи, спрямовані на усунення бар'єрів, які перешкоджають народним депутатам/кам повноцінно здійснювати депутатські повноваження. Водночас за своєю метою та очікуваним впливом **має гендерно чутливий характер**, оскільки спрямований на усунення бар'єрів, які на практиці можуть непропорційно впливати саме на жінок-депутаток у період раннього догляду за дитиною.

Проект має легітимну мету (забезпечення рівних можливостей участі у парламентській діяльності та охорона сім'ї, материнства, батьківства і дитинства), пропонує придатний захист для досягнення цієї мети (змога депутата/ки брати дитину до ВР України, що зменшує бар'єр фізичної присутності для депутатів/ок із малолітніми дітьми), необхідність заходу (напр., передбачено можливість використовувати облаштований для батьків і дітей простір).

Рекомендації

1. Урегулювати питання приватності та захисту персональних даних дитини. Враховуючи, що відкриті засідання можуть транслюватися, фотографуватися та фіксуватися на відео, доцільно передбачити мінімальні гарантії недопущення невиннованого фокусування трансляцій або фото– і відеозйомки на дитині.

2. Розглянути можливість додаткових гарантій для дітей з інвалідністю. Вікова межа до двох років є обґрунтованою, враховуючи вікові потреби дітей; водночас законодавець може окремо оцінити потребу в спеціальних механізмах підтримки для депутатів/ок, які є батьками або законними представниками/цями дітей з інвалідністю чи дітей, які потребують постійного догляду.

3. Уточнити фінансово-економічне обґрунтування, якщо необхідно дообладнати наявні дитячі простори. (<https://jurfem.com.ua/wp-content/uploads/2026/07/%D0%92%D0%B8%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%BA-%D0%93%D0%9F%D0%95-15371.docx.pdf>). – 2026. – 23.07).

ПРАВОВА ПОЛІТИКА

Відповідальність за виготовлення і розповсюдження дитячої порнографії

Матеріал на сайті «Центр політико-правових реформ»

Декриміналізація «дорослої» порнографії без декриміналізації порнографічних дипфейків

Подія

14 липня Верховна Рада прийняла за основу проєкт Закону «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за виготовлення і розповсюдження дитячої порнографії» (реєстр. № 15294 від 03.06.2026) (далі – проєкт Закону).

Ним пропонується:

1) передбачити кримінальну відповідальність за збут неповнолітнім та малолітнім, розповсюдження серед них предметів порнографічного характеру, кіно– та відеопродукції, комп'ютерних програм порнографічного характеру;

2) посилити санкції за інші злочини, пов'язані з дитячою порнографією (одержання доступу до неї, її придбання, зберігання, ввезення, перевезення чи інше переміщення, виготовлення, збут і розповсюдження), а також за проведення видовищного заходу сексуального характеру за участю неповнолітньої чи малолітньої особи, створення або утримання місць розпусти і звідництво із залученням неповнолітніх чи малолітніх, сутенерство або втягнення особи в заняття проституцією, вчинені стосовно неповнолітніх чи малолітніх;

3) декриміналізувати ввезення, зберігання, перевезення, виготовлення, пересилання чи інше переміщення, збут і розповсюдження предметів порнографічного характеру, кіно– та відеопродукції, комп'ютерних програм порнографічного характеру *повнолітнім* особам.

Оцінка ЦППР

Ми вже писали раніше про необхідність декриміналізації «дорослої» порнографії і зазначали, що декриміналізація «дорослої порнографії» узгоджується з міжнародними стандартами, а ресурси правоохоронної системи не можна витрачати на переслідування людей за діяння, які не несуть суспільної небезпеки.

Також згадували, що в Резолюції Парламентської Асамблеї Ради Європи 2412 (2021) від 26 листопада 2021 року «Гендерні аспекти та наслідки порнографії для прав людини» вказується на необхідність ефективно забезпечувати дотримання норм щодо захисту персональних даних і зображень (п. 10.3.1) і гарантувати, що всі зображені особи дали свою вільну та усвідомлену згоду на його розповсюдження (п. 10.3.2) тощо.

З огляду на це важливо, що у цьому проєкті Закону пропонується передбачити кримінальну відповідальність за виготовлення, збут чи розповсюдження предметів порнографічного характеру «без згоди особи, зображеної на них». Тобто зазначені діяння щодо порнографічних дипфейків будуть каратися, а потерпілі від них зможуть захистити своє право на приватність. Позитивно сприймається також положення ч. 3 ст. 301, згідно з яким каратиметься примушування повнолітньої особи до участі в створенні предметів порнографічного характеру.

Що ж до конкретного змісту проєкту Закону, то він містить деякі помилкові положення, які треба виправити до другого читання. Йдеться про таке:

– у ч. 1 ст. 301 пропонується встановити відповідальність за «Збут або розповсюдження творів, зображень або інших предметів порнографічного характеру неповнолітній особі, або їх виготовлення, зберігання, перевезення чи інше переміщення з тією самою метою». Проте, зі слів «з тією самою метою» неможливо зрозуміти, про яку саме мету йдеться, оскільки перед цим у реченні мета не згадувалась. Напевно, ці слова слід замінити словами «з метою збуту або розповсюдження». Аналогічне зауваження стосується і ч. 2 ст. 301;

– виготовлення, розповсюдження і збут дитячої порнографії у проєкті Закону передбачені як у частинах 1, 2 і 4 ст. 301, так і в частинах 3, 4 і 5 ст. 301-1. Для того, щоби уникнути дублювання та ускладнення кваліфікації, слід було б у частинах 1 і 2 ст. 301 після слів «порнографічного характеру» додати слова «(крім дитячої порнографії)»;

– у ч. 2 цієї ж статті пропонується встановити відповідальність за «Збут і розповсюдження творів, зображень або інших предметів порнографічного характеру неповнолітній особі». На відміну від ч. 1 цієї статті конструкція її ч. 2 передбачає, що збут і розповсюдження не є альтернативними діяннями, а відповідальність може настати лише за умови, що особа збула і, одночасно, розповсюдила відповідні предмети. Очевидно, сполучник «і» слід замінити сполучником «або»;

– неузгодженими видаються слова «розповсюдження творів... неповнолітній особі» та «розповсюдження творів... малолітній особі» у частинах 1 і 2 ст. 301. Напевно, більш правильними

були б формулювання «Збут неповнолітній особі або розповсюдження серед неповнолітніх осіб творів», «Збут малолітній особі або розповсюдження серед малолітніх осіб творів»;

– також у частинах 3 і 4 ст. 301-1 неузгодженими з попереднім текстом першого абзацу цих частин є слова «або примушування неповнолітньої особи до участі у створенні дитячої порнографії» та «або примушування малолітньої особи до участі у створенні дитячої порнографії». Ці діяння доцільно передбачити в окремій статті з відповідними обтяжуючими обставинами.

Нарешті, слід звернути увагу на непропорційність окремих пропонованих проектом Закону санкцій. Наприклад, попри безумовну та незаперечну суспільну небезпечність такого діяння, як зберігання дитячої порнографії, вчинене повторно або за попередньою змовою групою осіб (ч. 4 ст. 301-1), воно не повинно каратися так само суворо, як примушування малолітньої особи до участі у створенні дитячої порнографії і суворіше, ніж умисне вбивство (ч. 1 ст. 115 КК), воєнні злочини (ч. 1 ст. 438) або екоцид (ст. 441 КК). (<https://pravo.org.ua/analytical-materials/shhotyzhnevuj-analiz-14-20-lypnya-2026-roku/>). – 2026. – 22.07).

Нова Антикорупційна стратегія

Матеріал на сайті «Лабораторія законодавчих ініціатив»

Доопрацьований проєкт Антикорупційної стратегії на 2026–2030 роки: експертний аналіз ключових змін проєкту Закону № 15230-д

Після публічних дискусій і кількох скандалів навколо проєктів Антикорупційної стратегії на 2026–2030 роки (АС), після обговорення у ключових парламентських комітетах та отримання зауважень від державних інституцій народні депутати зареєстрували доопрацьований проєкт документа антикорупційної політики – **проєкт Закону № 15230-д**. У ньому враховані висновки комітетів Верховної Ради України (ВРУ), зауваження Головного науково-експертного управління (ГНЕУ) ВРУ, інші зауваження, висловлені до попередніх законопроєктів. Також у документ інтегровані проміжні бенчмарки (IBM) переговорного Кластера 1 «Основи процесу вступу до ЄС».

Серед основних положень, які дали змогу посилити доопрацьований проєкт АС, у пояснювальній записці до проєкту Закону № 15230-д названо такі:

- 1) *наскрізна синхронізація проєкту з положеннями Дорожньої карти з питань верховенства права та проміжними ключовими показниками за Кластером 1 «Основи процесу вступу до ЄС»;*
- 2) *доповнення Преамбули принципами, на яких ґрунтується Стратегія, що дасть змогу зберегти візію майбутнього;*
- 3) *доповнення проблеми, пов'язаної з виявленням, розшуком та управлінням активами, одержаними від корупційних та інших злочинів;*
- 4) *доповнення підрозділу 2.1. (Судоустрій і статус суддів) засадничою проблемою фінансового забезпечення судової гілки влади та перенесення до нього проблеми інституційної стійкості і спроможності Вищого антикорупційного суду;*
- 5) *системне вдосконалення приписів у сферах оподаткування та митної справи;*
- 6) *включення до проєкту антикорупційної проблематики лісового господарства як стратегічно важливої галузі;*
- 7) *доопрацювання підрозділу 2.16. (Освіта та наука) як основи плекання людського та інноваційного капіталу України.*

Антикорупційна стратегія – це документ, який визначає засади та пріоритети державної антикорупційної політики на наступні п'ять років. Він розробляється Національним агентством

з питань запобігання корупції (НАЗК) та ухвалюється Верховною Радою України. Стратегія має ґрунтуватися на системному аналізі ситуації щодо корупції та результатів виконання попередньої стратегії. У подальшому, на виконання АС, Уряд розробляє та затверджує чіткий план дій з її реалізації – Державну антикорупційну програму.

В історії України це вже третій стратегічний документ антикорупційної політики. Перша стратегія затверджена 14 жовтня 2014 року на період до кінця 2017 року. Наступна стратегія розрахована на 2021–2025 роки, однак відповідний закон Парламент ухвалив лише в червні 2022 року. Тому щоб досягти очікуваних результатів, фактично лишалося три роки. Державна антикорупційна програма на 2023–2025 роки виконана частково і діє до затвердження нової.

У травні у Верховній Раді зареєстрували три законопроекти про засади державної антикорупційної політики на 2026–2030 роки (законопроект № 15230, законопроект № 15230-1, законопроект № 15230-2). ЛЗІ опублікувала свій експертний аналіз деяких відмінностей між ними та рекомендації щодо найоптимальніших шляхів удосконалення антикорупційної політики.

Після доопрацювання Комітетом з питань антикорупційної політики цих законопроектів прийнято рішення (згідно з ч. 2 ст. 110 Закону України «Про Регламент Верховної Ради України») про внесення на розгляд Парламенту доопрацьованої версії Антикорупційної стратегії, аналіз ключових позицій якої надається нижче.

Протидія корупційним і пов'язаним з корупцією правопорушенням

Перелік ідентифікованих раніше проблем у цій сфері залишився незмінним. Як і в попередніх версіях, пропонується, поміж іншим, уточнити підстави для притягнення осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, до дисциплінарної відповідальності.

Деякі очікувані стратегічні результати зазнали суттєвих змін. Так, у попередніх редакціях АС передбачалося, що в результаті законодавчих змін особа може бути притягнута до дисциплінарної відповідальності, якщо суд, зокрема, визнає вчинене нею адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією, малозначним або ж закrije справу через сплив строків накладення адміністративного стягнення. Ми вже зазначали, що такий підхід може призвести до порушення принципу презумпції невинуватості особи.

У доопрацьованій версії АС цих підстав немає, а залишилося положення, що притягнення публічних службовців до дисциплінарної відповідальності відбувається на підставі рішення суду, яке набрало законної сили та яким особу притягнуто до адміністративної відповідальності за адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією.

Відповідно до ч. 2 ст. 65-1 Закону України «Про запобігання корупції», до дисциплінарної відповідальності притягується посадова особа, яка вчинила корупційне правопорушення або правопорушення, пов'язане з корупцією, однак судом не застосовано до неї покарання або не накладено на неї стягнення у вигляді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, пов'язаними з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування.

Позбавлення такого права в Кримінальному кодексі України (КК України) і в Кодексі України про адміністративні правопорушення (КУпАП) визначене як додаткове покарання/стягнення. Тому саме суд, оцінюючи всі обставини справи, призначає основне покарання або стягнення (як правило, штраф), а також може призначити додаткове покарання/стягнення, якщо така можливість передбачена санкцією відповідної статті КК України чи КУпАП.

Якщо санкцією статті таке додаткове покарання/стягнення не передбачено або якщо суд його не застосував, то на особу має накладатися дисциплінарне стягнення.

АС пропонує розширити перелік підстав для притягнення публічних службовців до дисциплінарної відповідальності за порушення антикорупційного законодавства. Експерти ЛЗІ вважають, що такі зміни до законодавства не розв'яжуть наявної проблеми, а навпаки – поглиблюють її (проблема 1.9.1).

У короткому описі цієї проблеми зазначено, що її причинами є, зокрема:

- *недосконале законодавство про дисциплінарну відповідальність публічних службовців та його неузгодженість з антикорупційним законодавством;*
- *незастосування керівниками та суб'єктами притягнення до дисциплінарної відповідальності згаданих вище положень статті 65-1 Закону України «Про запобігання корупції».*

У разі якщо законами буде встановлено, що окремою підставою для притягнення публічних службовців до дисциплінарної відповідальності є факт набрання законної сили рішенням суду про притягнення цих осіб до адміністративної відповідальності за вчинення правопорушення, пов'язаного з корупцією, то **на практику застосування дисциплінарних стягнень це навряд чи вплине. Отже, досягнення цього стратегічного результату не розв'яже проблему.**

На цьому етапі доцільнішим видається удосконалення строків і процедур притягнення до дисциплінарної відповідальності, а також надання роз'яснень щодо застосування положень антикорупційного законодавства в частині притягнення осіб до відповідальності.

У попередніх редакціях проєкту АС (очікуваний стратегічний результат 1.9.1.1 до проблеми 1.9.1) визначалося, що *безумовною підставою для звільнення особи з публічної служби (посади) поза процедурою дисциплінарної відповідальності має стати набрання законної сили рішенням суду, яким особу притягнуто до кримінальної, адміністративної чи цивільної відповідальності.*

ГНЕУ Апарату ВРУ вже висловило низку слушних зауважень до цього положення, зокрема те, що спроба обійти дисциплінарне провадження позбавляє особу процесуальних гарантій індивідуалізації вини та пропорційності стягнення. Матеріали суду можуть бути використані при проведенні дисциплінарного розслідування, а не бути автоматичною безумовною підставою для звільнення поза процедурою дисциплінарної відповідальності.

Варто додати, що цей порядок звільнення фактично нівелює такий вид додаткового покарання/стягнення, як позбавлення особи права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю у контексті порушення антикорупційного законодавства.

Доопрацьована версія Стратегії містить формулювання, що удосконалення законодавчих підстав притягнення до дисциплінарної відповідальності за порушення антикорупційного законодавства має відбутися, зокрема, шляхом *«встановлення безумовних підстав для звільнення зі служби (з посади) поза процедурою дисциплінарної відповідальності будь-якої категорії осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування».*

Зазначимо, що *таке формулювання є надто широким і нечітким порівняно з попередньою редакцією.* Крім того, безумовні підстави для звільнення з публічної служби (посади) уже і так визначені як Кодексом законів про працю України (ст. 36, ст. 40), так і законами, які визначають особливості певного виду публічної служби (наприклад, ст. 87 Закону «Про державну службу», ст. 51 Закону «Про прокуратуру» тощо).

Отже, **цей очікуваний результат потребує уточнення**, що публічний службовець підлягає звільненню у разі, якщо судом до нього застосовано додаткове покарання/стягнення у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, а також у разі визнання активів такої особи або активів, набутих за її дорученням іншими особами та в інших передбачених статтею 290 Цивільного процесуального кодексу України випадках, необґрунтованими та їх стягнення в дохід держави.

Також у цьому розділі змінені формулювання очікуваного стратегічного результату 1.9.3.3 щодо удосконалення процедури притягнення до адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією. **Якщо попередні версії АС передбачали збільшення строків накладення адміністративного стягнення, то зараз формулювання змінено на менш чітке:** перегляд строків накладення стягнення за вчинення таких правопорушень.

У процесі реалізації Антикорупційної стратегії через таке формулювання ці строки можуть бути переглянуті як у бік збільшення, так і в бік зменшення, що навпаки погіршить практику притягнення до адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією.

Нова редакція АС зберігає очікуваний стратегічний результат щодо узагальнення судової практики Верховного Суду у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, щодо якого ЛЗІ вже висловлювала застереження.

Судоустрій і статус суддів (включно з ВАКС)

Розділ АС, присвячений цим питанням, зазнав суттєвих змін.

Насамперед до нього **перенесені проблеми, ідентифіковані у діяльності Вищого антикорупційного суду (ВАКС)**. Це правильне рішення, адже ВАКС – частина судової влади. Самі положення щодо антикорупційного суду не змінилися і передбачають запровадження одноособового розгляду цивільних та адміністративних справ, механізмів недопустимості зловживання процесуальними правами учасниками кримінального провадження, можливості продовження розгляду справи у разі заміни одного з трьох суддів колегії ВАКС чи Апеляційної палати ВАКС. Також проєкт АС наголошує на заповненні вакантних посад суддів та наданні постійних приміщень для суддів першої та апеляційної інстанцій ВАКС. Виконання цих заходів уже триває.

В оновленому проєкті АС дещо змінені підходи до участі міжнародних експертів у відборі членів Вищої ради правосуддя (ВРП) та Вищої кваліфікаційної комісії суддів (ВККС). Якщо перший варіант (законопроєкт № 15230) прямо передбачав право вирішального голосу міжнародних експертів, то в доопрацьованій редакції АС вказано, що добір має бути прозорим, передбачуваним та за потреби вдосконаленим, *«з тимчасовим залученням незалежних експертів, делегованих міжнародними партнерами, відповідно до пункту 23.2.1. проміжних ключових показників за Кластером 1 «Основи процесу вступу до ЄС»»*.

Попри очевидну необхідність поступово рухатися до заміни міжнародних експертів національними, Україні на цьому етапі, як раніше наголошувала ЛЗІ, ще зарано робити цей крок насамперед через нереформованість органів суддівського самоврядування. Водночас в АС звертається увага на необхідності заповнювати всі вакантні посади членів ВРП та ВККС у строки, які забезпечують безперервне функціонування цих органів.

У доопрацьованому проєкті АС змінено підхід до розв'язання проблем у діяльності Ради суддів України (РСУ), а саме: *«Механізм формування Ради суддів України недостатньо регламентований та потребує вдосконалення в частині встановлення строку повноважень її членів, підвищення прозорості процесів відбору кандидатів, а також визначення механізмів залучення суддівської спільноти до обговорення та обрання членів Ради»*. Розв'язувати проблему пропонується через підвищення прозорості процесів відбору кандидатів у члени РСУ (зокрема, завчасне оприлюднення інформації про кандидатів тощо), визначення строку повноважень Ради та її членів, підстав та механізму дострокового припинення повноважень. Водночас орган суддівського самоврядування має обиратися шляхом таємного електронного голосування, в якому братимуть участь усі судді. Доопрацьована редакція заслуговує на підтримку.

Основні проблеми, що виникають у роботі Національної школи суддів України (НШСУ), сформульовані дещо інакше, хоча суть первинних очікуваних стратегічних результатів збереглася. Зокрема, йдеться про те, що її діяльність потребує вдосконалення з метою підвищення ефективності механізмів підзвітності перед ВККС, впровадження конкурсного порядку відбору на керівні посади та забезпечення прозорості у діяльності НШСУ. Ці положення заслуговують на підтримку. Ба більше, **аналогічні проблеми та шляхи їх розв'язання описані у звіті місії ТАІЕХ, яка проводила аудит НШСУ і Тренінгового центру прокурорів України.**

Більш чітко сформульовано проблему неефективності інструментів ротації суддів, що обіймають адміністративні посади у суді (насамперед це стосується голів судів), що призводить до тривалого зайняття судьями адміністративних посад. Однак, на відміну від деяких інших положень АС, тут немає конкретних пропозицій щодо її розв'язання.

Законопроєктом № 15230-2 пропонувалося вдосконалити діяльність Громадської ради доброчесності, яка, відповідно до рекомендацій Венеційської комісії (Європейської комісії «За

демократію через право»), мала б отримати законодавче закріплення в системі взаємного балансу добору суддів між громадськістю та державою, де громадськість посилює прозорість, але не підміняє інституційне рішення судової влади. **Це положення відсутнє в доопрацьованому проєкті АС, хоча й заслуговує на підтримку народних депутатів під час голосування у сесійній залі.**

Доопрацьований проєкт АС розширює підходи до повноцінного функціонування електронного правосуддя. Зокрема, додані положення щодо забезпечення електронного судочинства шляхом розвитку Єдиної судової інформаційно-комунікаційної системи (ЄСІКС) та запровадження аналітичних інструментів запобігання, виявлення та реагування на можливі зловживання (зокрема, в автоматизованому розподілі справ, доступі до відомостей Єдиного державного реєстру судових рішень, нетиповому навантаженні на суди чи окремих суддів за окремими категоріями справ).

Водночас заходи з розвитку ЄСІКС на постійній основі мають забезпечуватися належними фінансовими (за рахунок коштів Державного бюджету України) та людськими ресурсами з урахуванням потреб судів, органів та установ системи правосуддя. Такий підхід заслуговує на підтримку.

Також розширено обсяг доступної публічної інформації про судову систему, зокрема, має бути забезпечено регулярне оприлюднення протоколів (рішень) зборів суддів, судової статистики у розрізі кожного окремого суду.

Доопрацьований проєкт АС містить і низку нових, проте дискусійних пропозицій. Наприклад, визначення порядку публікації виконаних кандидатами на посаду судді практичних завдань та їх покритеріального оцінювання. Не зовсім зрозуміло, для чого це робиться. Кандидати, які не згодні зі своїми оцінками, і так оскаржують їх у Верховному Суді. Кандидати, які оцінками задоволені, проходять далі. Які проблеми має розв'язати публікація всіх робіт та всіх оцінок – питання для дискусії.

Також пропонується уніфікувати правила проведення співбесід із кандидатами на посаду судді. Варто звернути увагу, що процедури добору суддів у різні інстанції (і навіть у деякі юрисдикції) суттєво різняться. Тому уніфікації мають підлягати співбесіди в межах однієї процедури.

Суттєвим доповненням проєкту АС є проблема, пов'язана з недостатнім забезпеченням судової системи фінансовими та людськими ресурсами (проблема 2.1.10). Для її розв'язання пропонується забезпечити конкурентний рівень суддівської винагороди та заробітної плати для працівників апарату судів, інших органів та установ системи правосуддя з урахуванням навантаження, значущості та відповідальності роботи.

Суддівська винагорода, відповідно до Закону України «Про судоустрій і статус суддів», обчислюється у прожиткових мінімумах для працездатних осіб, встановлених Державним бюджетом на відповідний рік. Попри зростання цього показника (у 2026 році – 3328 грн), база для розрахунку суддівської винагороди лишається незмінною з 2021 року, оскільки закони про Державний бюджет встановлюють окремий прожитковий мінімум для обчислення суддівської винагороди.

Про цю проблему заявила і сама суддівська спільнота на XX черговому з'їзді суддів у березні цього року, а Верховний Суд направив до Конституційного Суду України подання про визнання таких обмежень неконституційними (реєстраційний № 4/308(26) від 02.06.2026).

Прокуратура (включно із САП)

Порівняння положень доопрацьованої АС з попередніми редакціями в частині прокуратури свідчить про сталість ключових ідей – більшість визначених проблем та очікуваних стратегічних результатів збережена без суттєвих змін. Водночас нова редакція уточнює окремі положення з урахуванням євроінтеграційних зобов'язань, проміжних бенчмарків для Розділу 23 «Правосуддя та засадничі права» Кластера 1 «Основи процесу вступу до ЄС».

Якщо попередня редакція передбачала відновлення конкурсів на посади прокурорів Офісу Генерального прокурора та обласних прокуратур відповідно до рекомендацій Європейської

Комісії, то нова редакція АС прямо пов'язує цей результат із пунктом 23.2 проміжних бенчмарків за Кластером 1 «Основи процесу вступу до ЄС». Отже, відповідна вимога отримує конкретніше нормативне підґрунтя у межах переговорного процесу України з Європейським Союзом.

Суттєвої зміни в доопрацьованій редакції АС зазнав механізм та підходи до вдосконалення процедури призначення та звільнення Генерального прокурора. Нова редакція визнає, що чинна процедура призначення та звільнення Генерального прокурора містить ризики неформального чи політичного впливу та потребує удосконалення відповідно до європейських зобов'язань України. Водночас цього разу стратегічний результат сформульовано узагальнено: передбачається забезпечення більш прозорості та заснованої на заслугах процедури відбору Генерального прокурора відповідно до пункту 23.2 проміжних бенчмарків за Кластером 1 «Основи процесу вступу до ЄС».

На відміну від окремих попередніх законодавчих ініціатив, АС не визначає ту чи іншу модель реалізації євроінтеграційних зобов'язань – відкритий конкурс на посаду чи інший механізм зменшення політичного впливу. Такий підхід залишає законодавцю ширший простір для обрання конкретного механізму призначення Генерального прокурора за умови дотримання визначених Стратегією принципів прозорості, меритократичності та відповідності європейським зобов'язанням України. Різні моделі удосконалення порядку призначення та звільнення Генерального прокурора, їх відповідність європейським стандартам, **конституційні аспекти та можливі сценарії імплементації в Україні ЛЗІ розібрала в аналітичній записці «Деполітизація порядку призначення і звільнення Генерального прокурора: європейські моделі, конституційні аспекти та можливі сценарії для України».**

Окремо варто звернути увагу на підхід до вдосконалення системи оцінювання якості роботи прокурорів. Доопрацьована редакція (як і попередні) передбачає використання результатів оцінювання для прийняття кадрових та управлінських рішень, а також рішень про преміювання.

На відміну від проєкту Закону № 15230-2, який передбачав можливість використання результатів оцінювання як підстави для дисциплінарного реагування, у положеннях доопрацьованої АС така можливість не передбачена. Це відповідає природі оцінювання як інструменту управління персоналом та професійного розвитку, а не механізму притягнення до відповідальності. Висловлені ЛЗІ застереження з цього питання були враховані.

У частині Спеціалізованої антикорупційної прокуратури (САП) суттєвих змін зазнав очікуваний стратегічний результат щодо надання їй керівнику права самостійно вносити відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань про можливе вчинення народним депутатом України кримінального правопорушення та погоджувати клопотання, які розглядаються слідчим суддею.

Саме формулювання узгоджене із проміжними бенчмарками за Кластером 1 «Основи процесу вступу до ЄС». Це свідчить про збереження раніше запропонованої концепції розширення процесуальної автономії керівника САП з її адаптацією до євроінтеграційної рамки.

Водночас враховано критику стосовно наявних політичних перешкод. Нагадаємо, що ЛЗІ в попередньому експертному аналізі зазначала, що *«у разі наявності політичних перешкод для підтримки народними депутатами АС на 2026–2030 роки це положення наразі може бути виключене з проєкту за умови, що до нього повернуться в подальшому: або коли буде реальна сукупність випадків ігнорування Генпрокурором обґрунтованих матеріалів НАБУ і САП, або якщо нове скликання ВРУ не буде відчувати себе «обтяженим» раніше укладеним політичним компромісом».* Послаблення критичності позиції дає змогу знайти політичну підтримку доопрацьованої Антикорупційної стратегії.

Адвокатура

Як зазначалося раніше, включення адвокатури в АС на 2026–2030 роки зумовлене актуальністю цього питання в контексті євроінтеграції – розвиток адвокатури є предметом Дорожньої карти з

питань верховенства права. Хоча адвокатура і є незалежним самоврядним інститутом, професія адвоката має державне регулювання. З огляду на ті корупційні ризики, які існують в адвокатурі (отримання свідомства, закриті бюджети тощо), та системні проблеми («континуїтет» органів адвокатського самоврядування з 2022 року, недеlegaування двох членів до ВРП та одного до КДКП тощо) вона стала частиною державної політики у сфері євроінтеграції, а наразі йдеться і про антикорупційну політику та політику у сфері правосуддя.

Уперше адвокатура з'являється в проєкті АС як окремий повноцінний підрозділ – поряд із судами та прокуратурою. Це дає змогу узгодити антикорупційну політику з положеннями Конституції, логікою реформи системи правосуддя і зобов'язаннями України перед ЄС.

Корупційні ризики у сфері правосуддя мають системний характер і не обмежуються лише судами та прокуратурою. Скільки б не реформували суди й прокуратуру, ігнорування адвокатури в антикорупційній політиці держави означає відтворення корупційних практик на рівні всієї системи. Навіть з формального погляду за Розділом VIII Конституції України адвокатура входить до системи правосуддя поряд із судами та прокуратурою, тобто включення адвокатури до АС є логічним і необхідним кроком.

У блоці про адвокатуру ключові проблеми та очікувані результати не зазнали змін, а дрібні текстуальні правки не потребують аналізу. Це відображає сталий підхід всіх трьох попередніх проєктів Антикорупційної стратегії, які мали дещо різний рівень деталізації проблем та різне словесне формулювання очікуваних результатів, проте **зміст ідентифікованих корупційних ризиків та шляхів їх подолання був і залишається незмінним.**

Органи правопорядку (включно з НАБУ)

Перелік ідентифікованих проблем у діяльності Національної поліції України (НПУ), Державного бюро розслідувань (ДБР) та Національного антикорупційного бюро України (НАБУ) **не змінився.**

У питаннях, пов'язаних із діяльністю НАБУ, доопрацьований проєкт АС здебільшого містить очікувані стратегічні результати, викладені у законопроєкті № 15230-2, із незначними корективами. **Ідеться про посилення незалежності й інституційної стійкості НАБУ шляхом формування високопрофесійного та добросовісного колективу за результатами відкритих і прозорих конкурсів, а також налагодження ефективної комунікації діяльності цього органу із суспільством через посередництво, зокрема, Ради громадського контролю.**

Раніше ЛЗІ вже звертала увагу, що **ці доповнення не є обґрунтованими**, адже ані в медіа, ані у звітах про діяльність НАБУ, ані в результатах перевірок цього органу за останні 5 років не згадуються проблеми з відкритістю і прозорістю конкурсів на посади в НАБУ чи недостатня ефективність його комунікації із суспільством.

У червні цього року Кабінет Міністрів України схвалив Стратегію комунікацій у сфері запобігання та протидії корупції на 2026–2030 роки (Комунікаційна стратегія) і затвердив операційний план заходів з її реалізації у 2026–2028 роках. Ці документи спрямовані на підвищення ефективності комунікації антикорупційної сфери загалом та, зокрема, НАБУ як її складової. У вступній частині Комунікаційної стратегії зазначено, що, за даними соціологічних опитувань, про діяльність НАБУ населення обізнане найбільше (порівняно із САП і ВАКС).

Доповнення антикорупційної стратегії проблемами чи заходами без їх належного обґрунтування не узгоджується із ч. 4 ст. 18 Закону України «Про запобігання корупції», відповідно до якої нова АС має розроблятися на основі аналізу ситуації щодо корупції та результатів виконання попередньої стратегії.

Проблеми кадрового добору до НПУ і ДБР збереглися, але розділені на окремі пункти. Якщо раніше йшлося винятково про ризики у наявних процедурах добору на посади керівників цих органів, то доопрацьована редакція АС вказує на ризики непрозорого призначення та просування по службі у НПУ загалом.

Для розв'язання цієї проблеми пропонується здійснити поетапний перехід до призначення на керівні посади в НПУ, зокрема у центральних та територіальних органах, винятково на конкурсних засадах із залученням незалежних експертів.

Такі пропозиції розмивають рішення, адже йдеться про різні порядки добору (первинного, на керівні посади, на керівника органу). Якщо в попередніх редакціях пропонувалося запровадити меритократичний конкурс на посаду очільника НПУ, а кандидатів на інші керівні посади – перевіряти на відповідність критеріям професійності й доброчесності, то зараз пропонується заздалегідь визначити склад конкурсних (кадрових) комісій, а не ключову мету удосконалення конкурсних процедур. Адже конкурсні комісії у всіх органах різні, а універсальної моделі не існує.

Так, відповідно до чинних положень Закону України «Про Національну поліцію», в НПУ **вже існують конкурсні процедури, які проводяться за участю поліцейських комісій.** Як на центральному, так і на регіональному рівні до складу таких комісій мають входити два представники громадськості, делеговані Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини (для центрального апарату) або органом місцевого самоврядування обласного рівня (для територіального підрозділу), – **тобто незалежні експерти від громадськості.**

Однак конкурси є обов'язковими лише для осіб, які вперше приймаються на службу в поліції. А переміщення поліцейського на вищу посаду, зокрема керівну, може відбуватися за результатами атестації або конкурсу – на розсуд керівника, уповноваженого призначати на таку посаду.

Крім того, Закон не містить прямої вказівки перевіряти відповідність кандидатів на службу в НПУ чи на підвищення критерію доброчесності, а також не визначає процедуру добору керівника НПУ. І саме в цьому полягає проблема, яку необхідно розв'язати під час реалізації антикорупційної політики.

Однак із формулювання доопрацьованого проєкту АС незрозуміло, про яких саме незалежних експертів ідеться (національних чи делегованих міжнародними організаціями) та чи мають конкурсні засади добору кандидатів на посади керівників центрального і територіального рівня містити етап їх перевірки на доброчесність і професійну етику. Тому у цій частині формулювання, **запропоновані Національним агентством з питань запобігання корупції (законопроект № 15230), видаються чіткішими й більш досяжними.**

Проблема посилення інституційної незалежності ДБР у доопрацьованій версії, як і в редакції законопроекту № 15230-2, винесена окремо. Але, крім удосконалення конкурсу на посаду директора Бюро, пропонується також запровадити періодичний зовнішній аудит діяльності ДБР, негативний висновок якого має стати підставою для дострокового звільнення керівництва органу.

Таке доповнення є слушним та узгоджується з євроінтеграційними зобов'язаннями України, а також із загальною концепцією контролю за діяльністю спеціалізованих органів розслідування кримінальних правопорушень за аналогічною моделлю (НАБУ і Бюро економічної безпеки України).

Висновки

Загалом, доопрацьований проєкт Антикорупційної стратегії на 2026–2030 роки враховує значну кількість зауважень, висловлених експертами. Положення АС здебільшого увідповіднені Дорожній карті з питань верховенства права і проміжним бенчмаркам за Кластером 1 «Основи процесу вступу до ЄС». Однак окремі очікувані стратегічні результати все ще потребують уточнень.

Нагадаємо, що Антикорупційна стратегія – це не лише вимога антикорупційного законодавства, запорука стабільної та поступальної антикорупційної політики, а й зобов'язання України перед міжнародними партнерами, що згадується в умовах вступу до ЄС, Плані для Ukraine Facility та програмі Extended Fund Facility. (<https://parlament.org.ua/analytics/antikorstrategiyi-2026-2030-analiz-15230-d/>). – 2026. – 03.08).

Виявлення необґрунтованих активів та збір доказів їх необґрунтованості

Блог на сайті «LIGA.net»

Про автора: Денис Терещенко, адвокат, керуючий партнер адвокатського об'єднання «ALERTES»

Нові повноваження Національної поліції щодо необґрунтованих активів: законопроект №15260

Законопроект №15260 фактично створює для Національної поліції новий механізм збору інформації про необґрунтовані активи посадовців поза межами кримінального провадження.

Законопроект №15260, який наразі перебуває на розгляді Верховної Ради, залишається дещо поза увагою професійної спільноти. Основна дискусія точиться навколо розширення можливостей держави щодо визнання активів необґрунтованими та їх стягнення в дохід держави.

Втім, не менш цікавою є інша новела – істотне розширення повноважень Національної поліції.

Законопроект пропонує доповнити статтю 23 Закону України «Про Національну поліцію» низкою нових повноважень, які фактично створюють для поліції окремий механізм виявлення необґрунтованих активів.

Зокрема, поліція отримує право:

- вживати заходів щодо виявлення необґрунтованих активів, збирати докази їх необґрунтованості та направляти відповідні матеріали прокурору для вирішення питання про пред'явлення позову щодо їх стягнення в дохід держави;
- витребувати інформацію у державних органів, органів місцевого самоврядування та юридичних осіб, у тому числі з державних реєстрів і баз даних, необхідну для здійснення таких заходів;
- залучати спеціалістів та експертів для визначення ринкової вартості активів.

Особливість цих повноважень полягає в тому, що вони не прив'язані до здійснення досудового розслідування у конкретному кримінальному провадженні.

Саме ця обставина, на мою думку, заслуговує на окрему увагу.

Запропоновані зміни фактично створюють для Національної поліції новий інструмент збору інформації про можливі необґрунтовані активи, який існуватиме поза межами процедур, передбачених Кримінальним процесуальним кодексом України.

При цьому законопроект досить детально визначає, які саме повноваження отримує поліція, однак майже не регламентує порядок їх реалізації.

Зокрема, документ не містить критеріїв, за якими прийматиметься рішення про початок перевірки, не визначає підстав для ініціювання збору інформації, а також не встановлює процедури відбору осіб, щодо яких здійснюватимуться такі заходи.

Не менш дискусійним є й питання процесуальних гарантій. Якщо в кримінальному провадженні порядок збирання доказів, права учасників процесу та можливості судового контролю достатньо детально врегульовані КПК України, то щодо запропонованого механізму законопроект подібних запобіжників практично не містить.

Безумовно, посилення механізмів протидії незаконному збагаченню є суспільно важливим завданням. Однак одночасно із розширенням повноважень правоохоронних органів законодавець має забезпечити чіткість процедур та належні гарантії від можливого свавільного застосування нових інструментів.

Саме питання меж реалізації цих повноважень, на мою думку, можуть стати предметом найбільш гострих правових дискусій після ухвалення закону. (<https://blog.liga.net/user/dtereshchenko/article/59805>). – 2026. – 21.07).

Матеріал на сайті «Судово-юридична газета»

Поліції дозволять перевіряти майно посадовців поза кримінальним провадженням: що змінить законопроект 15260

Законопроект 15260 пропонує надати Національній поліції безпрецедентні повноваження щодо виявлення необґрунтованих активів посадовців поза межами кримінальних проваджень.

Боротьба з корупцією в Україні може вийти на новий рівень. А може, навпаки, зробити крок назад. Усе залежатиме від того, в якому вигляді Верховна Рада ухвалить законопроект № 15260 та як його реалізовуватимуть на практиці.

Нагадаємо, що Комітет з питань правоохоронної діяльності підтримав законопроект 15260, який наділяє Нацполіцію правом виявляти необґрунтовані активи та збирати докази для їх стягнення в дохід держави.

Як вже пояснювала «Судово-юридична газета» проєкт передбачає внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Цивільного процесуального кодексу та Закону «Про Національну поліцію».

Національній поліції пропонується надати право вживати заходів щодо виявлення необґрунтованих активів, збирати відповідні докази та передавати матеріали прокурорам для пред'явлення позовів про визнання активів необґрунтованими та їх стягнення в дохід держави у порядку цивільного судочинства. Наразі ці функції закріплені переважно за НАБУ, САП та ДБР.

Головна зміна полягає у залученні Національної поліції до процесу підготовки матеріалів для **цивільної конфіскації** – процедури, що дозволяє стягувати майно в дохід держави, якщо його вартість значно перевищує законні доходи посадовця. Оскільки цей механізм регулюється Цивільним процесуальним кодексом, а не Кримінальним, поліція потребує повноважень, **які виходять за рамки звичного досудового розслідування**.

Автори проєкту аргументують це необхідністю реалізації державної антикорупційної політики та підвищення ефективності фінансового контролю. Однак за декларативною метою стоїть складний юридичний механізм, який може як прискорити очищення влади, так і стати інструментом тиску на посадовців місцевого самоврядування та державних службовців категорій «Б» і «В».

Згідно із запропонованими змінами поліція матиме право безоплатно отримувати інформацію від державних органів, місцевого самоврядування та юридичних осіб, включаючи доступ до автоматизованих систем та **реєстрів навіть з обмеженням доступом**.

При цьому проєкт встановлює доволі жорсткі дедлайни. Суб'єкти, що отримали запит від поліції, зобов'язані надати відповідь протягом 3 днів (максимум 10 днів у разі великого обсягу).

Встановлення такого обмеженого строку на надання відповіді на запит може стати інструментом тиску на органи місцевого самоврядування та юридичних осіб, фактично призупиняючи їхню роботу через надмірний обсяг запитуваної інформації.

Ба більше, поліція отримує право залучати експертів для визначення вартості активів на договірних засадах.

Законопроект спрямований на заповнення прогалини у контролі над чиновниками середньої та нижчої ланки, які не підпадають під підслідність НАБУ. Це стосується тисяч депутатів місцевих рад та посадовців органів місцевого самоврядування. Саме на таких посадовців і буде поширюватись механізм **цивільної конфіскації необґрунтованих активів**.

Також пропонується змінити підхід до оцінки вартості активів. Замість терміну «мінімальна ринкова вартість» у проєкті пропонується використовувати просто **«ринкова вартість»** на дату набуття активу. Це дозволить прокуратурі подавати позови про стягнення активів у дохід держави за більш об'єктивними, але **потенційно вищими ціновими показниками**.

Потенційні ризики

Аналіз законопроекту № 15260 виявляє декілька досить суттєвих ризиків, які можуть нівелювати задекларовану антикорупційну мету та перетворити нові повноваження поліції на інструмент зловживань.

Найбільш суттєвим ризиком є надання Національній поліції повноважень діяти **поза межами кримінальних проваджень**. Згідно з проектом, поліція зможе виявляти необґрунтовані активи та збирати докази без реєстрації справи в ЄРДР та без відповідних процесуальних гарантій для учасників.

Наразі поліція здійснює розслідування за статтею 368-5 КК (незаконне збагачення), але не має законних підстав збирати докази саме для цивільних позовів прокурора. Законопроект дозволяє поліції готувати базу для позовів прокурора.

Законопроект не встановлює чітких критеріїв, за якими поліція обиратиме об'єкти для перевірки, що дає можливість посадовим особам діяти **на власний розсуд**.

Не визначено і які саме матеріали поліція має передавати до прокуратури, а які – ні. Це створює простір для вибіркового переслідування або, навпаки, ігнорування активів окремих посадовців.

Оскільки дії відбуваються поза межами кримінальної справи залишається відкритим питання щодо захисту учасників перевірки, передбаченого КПК (наприклад, права на адвоката під час збору даних).

Чинне законодавство передбачає можливість стягнення активів у дохід держави в порядку цивільного судочинства (глава 12 ЦПК України). Це окремий від кримінального процесу механізм, де доказування базується на балансі ймовірностей, а не на принципі «поза розумним сумнівом»

Корупційні ризики через конкуренцію норм КУпАП

Головне науково-експертне управління звертає увагу на створення **невиправданої конкуренції** між нормами чинного законодавства.

Нова стаття 185-13 КУпАП передбачає штрафи від 250 до 400 неоподатковуваних мінімумів, тоді як чинні статті 185 та 188-28 за подібні порушення встановлюють значно менші суми (від 8 до 15 мінімумів).

Така значна різниця в розмірах штрафів створює корупційні ризики, оскільки дозволяє правоохоронцям на власний розсуд обирати статтю для притягнення до відповідальності, що може призвести до порушення прав громадян.

Крім того, у публічній площині виникають дискусії щодо доцільності наділення Національної поліції новими повноваженнями у сфері моніторингу способу життя посадовців, з огляду на те, що самі поліцейські також можуть бути суб'єктами такого контролю. Водночас ефективність нової моделі значною мірою залежатиме від належних гарантій незалежності, прозорості та механізмів контролю за реалізацією цих повноважень.

Запровадження повноважень поліції діяти поза межами кримінальних проваджень планується як крок для масштабування механізму **цивільної конфіскації**, що дозволить охопити тисячі посадовців місцевого рівня, щодо яких НАБУ не здійснює досудового розслідування.

Однак без чітко прописаних у законі запобіжників – таких як прозорі критерії перевірки, відкриті конкурси на керівні посади в поліції та обов'язкова перевірка доброчесності самих поліцейських – законопроект № 15260 може створити ризики використання нових повноважень як інструменту вибіркового тиску, якщо закон не міститиме достатніх процесуальних запобіжників. Україна має зобов'язання перед міжнародними партнерами щодо боротьби з корупцією, але ця боротьба не повинна відбуватися за рахунок руйнування правових гарантій громадян. (<https://sud.ua/uk/news/publication/368142-politsii-dozvoliat-pereviraty-maino-posadovtsiv-pozza-kryminalnym-provadhenniam-shcho-zminyt-zakonproiekt-15260>). – 2026. – 03.08).

Порядок придбання нерухомого майна в іпотеку із використанням державних житлових ваучерів

Матеріал на сайті «Судово-юридична газета»

Продати чи повторно закласти не вийде: правила іпотеки житла за ваучерами пропонують змінити

Змінити пропонують правила іпотеки, продажу такого житла, державної реєстрації та надання пільг.

Нотаріальна палата України звернулася до парламентського Комітету з питань правової політики із пропозиціями до законопроекту № 15335, який має врегулювати питання нерухомості, придбаній в іпотеку із використанням державних житлових ваучерів.

У НПУ підтримують законодавчу ініціативу, однак наголошують, що для її ефективної реалізації необхідно усунути низку прогалин, які вже виникають під час оформлення угод нотаріусами та можуть вплинути на реалізацію державних житлових програм і компенсаційних механізмів.

Чому Нотаріальна палата просить доопрацювати законопроект

Сьогодні нотаріуси активно посвідчують договори купівлі-продажу нерухомості із використанням житлових сертифікатів та житлових ваучерів. Більшість практичних питань уже врегульовано, однак під час застосування законодавства виникають ситуації, які потребують додаткового нормативного врегулювання.

Зокрема, війна, зміни на ринку нерухомості, смерть або зникнення безвісти власників і співвласників, а також інші життєві обставини породжують питання щодо реалізації прав на житлові сертифікати подружжям, колишнім подружжям, спадкоємцями та іншими особами. Частину таких пропозицій, як зазначають у Палаті, вже передано до Міністерства розвитку громад та територій у робочому порядку.

Одним із найбільш актуальних питань НПУ називає можливість залучення громадянами кредитних коштів на додачу до суми житлового ваучера. Саме для цього законопроект № 15335 пропонує врегулювати питання передачі такого майна в іпотеку, встановити законодавчі обмеження на його відчуження та повторну іпотеку, а також забезпечити належну державну реєстрацію відповідних обтяжень. Водночас, на думку нотаріальної спільноти, окремі положення документа потребують уточнення.

Які зміни пропонує Нотаріальна палата

НПУ пропонує внести низку додаткових змін до законопроекту.

Зокрема, пропонується:

- врегулювати питання обтяження речових прав на неподільний об'єкт незавершеного будівництва або майбутній об'єкт нерухомості, якщо таке обтяження зареєстроване на користь замовника чи девелопера будівництва, передбачивши можливість передачі такого майна в іпотеку лише за їхньою згодою;
- уточнити положення Закону «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень», доповнивши перелік винятків щодо державної реєстрації права власності іпотекотримателем випадками, пов'язаними із житловими ваучерами для окремих категорій внутрішньо переміщених осіб;
- розширити перелік випадків звільнення громадян від сплати адміністративного збору за державну реєстрацію речових прав. Пропонується поширити пільгу не лише на державну реєстрацію права власності, а й на реєстрацію заборони відчуження та іпотеки щодо нерухомості, придбаній із використанням житлового сертифіката або житлового ваучера;
- доповнити Закон «Про іпотеку» положенням, яке прямо визначатиме, що предметом іпотеки може бути житлова нерухомість або земельна ділянка, придбані чи профінансовані за

рахунок житлового ваучера та кредитних коштів. При цьому таке майно не можна буде передавати в наступну іпотеку або відчужувати, крім випадків звернення стягнення відповідно до закону;

- внести зміни до Закону «Про нотаріат», передбачивши окрему норму щодо накладення нотаріусом заборони відчуження під час посвідчення договорів придбання житла або фінансування його будівництва із використанням житлового ваучера.

Які проблеми це має вирішити

На думку Нотаріальної палати України, запропоновані уточнення дозволять усунути практичні труднощі, які вже виникають під час посвідчення договорів із використанням житлових сертифікатів та ваучерів, забезпечити належну реєстрацію обтяжень, чітко визначити порядок оформлення іпотеки та застосування адміністративних пільг, а також уникнути правової невизначеності під час реалізації державних програм забезпечення громадян житлом.

У НПУ наголосили, що загалом підтримують законопроект № 15335, однак просять парламентський Комітет врахувати подані зауваження та пропозиції під час його доопрацювання, щоб забезпечити ефективне функціонування державних компенсаційних механізмів та програм забезпечення громадян житлом. (<https://sud.ua/uk/news/ukraine/366002-prodaty-chy-povtorno-zaklasty-ne-vyide-pravyla-ipoteki-zhytla-za-vaucheramy-proponuiut-zminyty>). – 2026. – 08.07).

Відповідальність у сфері експлуатації та прокату легкого персонального електричного транспорту

Матеріал на сайті «Юридична Газета online»

Про автора: Сергій Дерев'янка, адвокат АО «Barristers»

Електросамокати поза законом: чому законопроект № 15444 запізнився і які прогалини залишає щодо неповнолітніх

24 липня 2026 року у Верховній Раді зареєстровано законопроект № 15444, який має на меті посилити адміністративну відповідальність у сфері користування та прокату легкого персонального електричного транспорту (електросамокатів, моноколіс, гіроскутерів тощо).

З одного боку, спроба регулювання – це позитивний сигнал. З іншого – документ виглядає як спроба «гасити пожежу», коли вона палає вже кілька років поспіль.

Що пропонує законопроект № 15444?

Автори пропонують доповнити Кодекс України про адміністративні правопорушення (КУпАП) двома новими статтями:

1. Штрафи для користувачів (ст. 127-2 КУпАП):

- 340 грн – за порушення правил дорожнього руху;
- 680 грн – за кермування у стані алкогольного чи наркотичного сп'яніння;
- 850 грн або 30–40 годин громадських робіт – за створення аварійної ситуації чи наїзд на пішохода (якщо це не спричинило середньої тяжкості чи тяжких тілесних ушкоджень).

2. Відповідальність для сервісів прокату (ст. 127-3 КУпАП):

- Штрафи від 3 400 до 8 500 грн (а також можлива конфіскація транспорту) за відсутність програмного обмеження швидкості, ігнорування геофенсингу (заборонених зон) або відсутність блокування поїздки для кількох осіб на одному транспортному засобі.

Запіздала реакція: ціна правового вакууму

Правова невизначеність щодо легкого електротранспорту тривала роками. За статистикою, починаючи з 2024 року в Україні сталося понад 1400 ДТП за участю електросамокатів та моноколіс, у яких загинуло щонайменше 33 особи, а сотні отримали травми.

Ухвалення таких норм ще 2–3 роки тому могло б зберегти людські життя та запобігти хаосу на тротуарах і пішохідних зонах. Поки законодавець зволікав, легкий електротранспорт перетворився на фактор постійної підвищеної небезпеки.

Ключовий недолік: де відповідальність батьків за неповнолітніх?

Головна прогалина законопроекту № 15444 – повне ігнорування фактора підлітків та неповнолітніх користувачів.

- *Відсутність важелів впливу:* за законодавством України, особи віком до 16 років не підлягають прямій адміністративній відповідальності за більшістю статей КУпАП. Штрафи у 340 чи 680 грн, передбачені новим проектом, до них просто неможливо застосувати.

- *Ілюзія повної безкарності та юридичної неуразливості:* підлітки чудово розуміють, що через вік їх не можна безпосередньо притягнути до адміністративної відповідальності чи оштрафувати на місці. Це формує відчуття «юридичної недоторканності».

- *Відсутність важелів впливу на батьків:* оскільки законопроект не пропонує прямого механізму притягнення батьків до відповідальності за правопорушення їхніх дітей (наприклад, через внесення змін до ст. 184 КУпАП), підлітки продовжують поводитися на дорогах та тротуарах абсолютно безконтрольно.

- *Поведінковий фактор:* саме усвідомлення відсутності персональних фінансових чи правових наслідків призводить до того, що на зауваження перехожих підлітки-самокатники реагують хамством, зухвалістю та продовжують ігнорувати елементарні правила безпеки.

Чого бракує законопроекту до другого читання?

Аби документ не залишився черговою «паперовою» нормою, депутати мають доопрацювати його між читаннями:

1. **Встановити чіткі вікові обмеження:** законодавчо визначити мінімальний вік для керування різними категоріями електротранспорту (наприклад, заборонити використання персональних електросамокатів потужністю понад 250 Вт дітям до 14 чи 16 років без супроводу дорослих).

2. **Запровадити відповідальність батьків:** чітко зафіксувати в законодавстві штрафи для батьків (або опікунів) у разі вчинення правопорушень неповнолітніми дітьми.

3. **Обов'язкова верифікація віку в сервісах прокату:** зобов'язати операторів кикшерингу (сервісів оренди електросамокатів) впровадити сувору ідентифікацію користувачів – наприклад, через застосунок «Дія» або BankID. Це унеможливить розблокування транспорту дітьми та підлітками з акаунтів батьків чи чужих банківських карток.

Законопроект № 15444 – це необхідний, але дуже запіздалий крок. Якщо нардепи не врегулюють питання вікових обмежень та відповідальності батьків за правопорушення дітей, закон працюватиме лише частково, а пішоходи й надалі залишатимуться незахищеними від розваг підлітків на швидкісному електротранспорті. (<https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/elektrosamokati-pozazakonochomu-zakonoproekt--15444-zapiznivsya-i-yaki-progalini-zalishae-shchodo.html>). – 2026. – 27.07).

Щодо дослідження доказів під час судового засідання в режимі відеоконференції

Матеріал на сайті «Юридична Газета online»

Про автора: Тарас Онищенко, адвокат АО «Barristers»

Оригінал не вміщується в екран: що змінить законопроект № 15355 у дистанційних судових засіданнях

Судове засідання може відбуватися онлайн, але розписка, договір чи протокол зборів залишаються матеріальними документами. Законопроект № 15355 пропонує прямо врегулювати порядок їх надання, огляду та повернення під час відеоконференції.

26 червня 2026 року у Верховній Раді України зареєстровано законопроект № 15355 «Про внесення змін до Цивільного процесуального кодексу України, Господарського процесуального кодексу України та Кодексу адміністративного судочинства України щодо деяких питань дослідження доказів під час судового засідання в режимі відеоконференції».

Запропонована зміна виглядає технічною, однак стосується одного з основних принципів судового процесу: рішення може ґрунтуватися лише на доказах, які суд безпосередньо дослідив, а сторони мали можливість перевірити й прокоментувати.

Що пропонує законопроект

До статті 229 Цивільного процесуального кодексу України, статті 210 Господарського процесуального кодексу України та статті 211 Кодексу адміністративного судочинства України пропонується додати однакове правило.

Якщо докази досліджуються у засіданні в режимі відеоконференції, суд зможе зобов'язати учасника справи надати оригінал доказу для огляду. В ухвалі суд має визначити спосіб і строк його надання, а також порядок повернення. Після дослідження документ повинен бути повернутий особі, яка його надала.

Формулювання «суд може» означає, що оригінали не вимагатимуть автоматично у кожній справі. Необхідність їх подання визначатиме суд з урахуванням обставин спору, заперечень сторін та значення конкретного документа.

Чому демонстрації документа на камеру недостатньо

Відеозв'язок дозволяє прочитати текст документа, але часто не дає можливості достовірно перевірити підпис, виправлення, підчистки, дописки, заміну сторінок або відповідність копії оригіналу. Якість зображення, освітлення та положення камери також залежать від самого учасника.

Це має практичне значення. У цивільній справі ключовим доказом може бути розписка, заповіт чи договір позики; у господарському спорі – накладна, акт виконаних робіт або протокол загальних зборів; в адміністративній справі – акт перевірки чи первинні документи. Якщо справжність такого доказу заперечується, показати його в камеру недостатньо.

Що зміниться для учасників справи

Після ухвалення закону учасник, який бере участь у засіданні онлайн, повинен буде бути готовим передати оригінал до суду, якщо цього вимагатиме ухвала.

Наприклад, позивач подає через «Електронний суд» скан договору, а відповідач заперечує факт його підписання. Суд зможе встановити, куди, яким способом і до якої дати слід надати оригінал. Це створює зрозуміліший порядок, ніж демонстрація документа перед камерою або його неформальне надсилання без визначеної процедури повернення.

Сторонам доведеться завчасно оцінювати доказову базу: якщо справжність документа може бути оспорена, його оригінал необхідно зберігати та бути готовим надати суду. Завантаження сканованої копії саме по собі не гарантуватиме, що її буде достатньо.

Чи є це новим повноваженням суду

Повністю новим таке повноваження не є. Чинні процесуальні кодекси вже дозволяють суду витребувати оригінал письмового доказу, якщо подано копію, а її відповідність оригіналу поставлено під сумнів. Якщо оригінал не надано, суд за певних умов може не брати копію до уваги.

Новизна законопроекту полягає у спеціальному регулюванні саме для відеоконференцій. Суд повинен буде не лише вимагати оригінал, а й визначити спосіб його передання, строк та порядок повернення. Отже, законопроект не стільки створює нове право суду, скільки усуває процедурну невизначеність.

Переваги запропонованої норми

Позитивним є однаковий підхід до цивільного, господарського та адміністративного судочинства. Це має зменшити відмінності у практиці судів.

Спосіб передання доказу не встановлюється раз і назавжди: суд зможе врахувати вид документа, його цінність і місце перебування учасника. Оригінал можна буде подати через канцелярію, надіслати поштою або передати представником – залежно від ухвали.

Що потребує доопрацювання

Насамперед не зовсім коректним є термін «оригінал доказу». Він зрозумілий щодо письмового документа, однак речовий доказ сам є матеріальним об'єктом, а електронний може існувати як файл, обліковий запис або база даних. Тому подання письмових, електронних і речових доказів варто врегулювати окремо.

Потребує узгодження й правило про повернення оригіналу одразу після дослідження. Чинні кодекси допускають його зберігання у справі, адже документ може знадобитися для експертизи, повторного огляду або апеляційного перегляду.

Ще один ризик – затягування процесу. Якщо оригінал уперше вимагатимуть під час розгляду справи по суті, засідання доведеться відкладати. Раціональніше вирішувати це питання у підготовчому провадженні або одразу після виникнення сумнівів щодо копії.

Слід також гарантувати доступ до оригіналу всім учасникам справи, щоб вони могли звернути увагу на його особливості, заявити про підроблення або просити про експертизу.

Не визначено й того, хто сплачує пересилання, як фіксується стан документа та хто відповідає за його втрату чи пошкодження. Базові гарантії доцільно передбачити безпосередньо у процесуальних кодексах.

Висновок

Законопроект № 15355 пропонує логічне уточнення процесуального законодавства: відеоконференція є способом участі у засіданні, але не замінює належного дослідження доказів.

Остаточна редакція має розмежувати види доказів, узгодити їх повернення з чинними нормами, дозволити завчасне витребування та гарантувати доступ усіх учасників справи.

Правосуддя може здійснюватися через екран, але доказування не повинно ставати формальним. Від якості цієї процедури залежить обґрунтованість судового рішення. (<https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/original-ne-vmishchuetsya-v-ekran-shcho-zminit-zakonoproekt--15355-u-distanciynih-sudovih-zasidannya.html>). – 2026. – 14.07).

Нормативне врегулювання деяких питань забезпечення позову

Матеріал на сайті «Національна асоціація адвокатів України»

Пропозиції та зауваження НААУ до проекту Закону України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України та Цивільного процесуального кодексу України щодо нормативного врегулювання деяких питань забезпечення позову (реєстр. № 15163 від 09.04.2026)

Метою прийняття проекту Закону України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України та Цивільного процесуального кодексу України щодо нормативного врегулювання деяких питань забезпечення позову (реєстр. № 15163 від 09.04.2026) (далі – Законопроект), як зазначено у п. 2 пояснювальної записки до нього, є забезпечення правової визначеності та єдності судової практики щодо застосування заходів забезпечення

позову на стадії касаційного перегляду, а також підвищення ефективності судового захисту прав та інтересів учасників господарського та цивільного процесу.

Вказана проблематика дійсно є актуальною, особливо, з огляду на ухвалу Великої Палати Верховного Суду від 21.01.2026 у справі № 925/632/19 (<https://reyestr.court.gov.ua/Review/134041286>), якою відмовлено у задоволенні позову на стадії касаційного розгляду через відсутність у суду касаційної інстанції (як суду права, а не суду факту) повноважень встановлювати обставини та оцінювати докази, якими такі обставини підтверджуються, що виключає можливість вирішення питання про забезпечення позову (див. пункти 22 – 35 вказаної ухвали). При цьому гостроту вказаної проблематики підтверджує наявність окремої думки (<https://reyestr.court.gov.ua/Review/134540541>) відносно наведеної ухвали Великої Палати Верховного Суду, яка (окрема думка) була висловлена п'ятьма суддями щодо можливості забезпечення позову на будь-якій стадії господарського або цивільного процесу загалом, тобто судами першої, апеляційної та касаційної інстанцій включно (див. пункти 4.9 – 4.61 окремої думки), на відміну від адміністративного судочинства, де такі повноваження наявні лише у судів першої та апеляційної інстанцій (ч. 3 ст. 150 КАС України).

Розглянувши Законопроект, можливо висловити щодо його змісту такі зауваження та пропозиції.

1. Так, у Законопроекті пропонується, зокрема, статтю 138 ГПК України доповнити частиною четвертою такого змісту:

«4. Заява про забезпечення позову подається до суду касаційної інстанції лише у разі касаційного оскарження постанови апеляційного суду, ухваленої за результатами апеляційного перегляду рішення суду першої інстанції по суті справи. Заява про забезпечення позову, подана до суду касаційної інстанції, у разі касаційного оскарження рішень, прийнятих з процесуальних питань, залишається судом без розгляду».

Такою ж за змістом нормою пропонується доповнити ч. 5 ст. 152 ЦПК України.

Загалом, підтримуючи доцільність вказаних змін, із цього приводу видається доцільним зазначити, що запропонована редакція передбачає виникнення такого права учасника справи лише у разі касаційного оскарження постанови апеляційного суду, ухваленої за результатами апеляційного перегляду рішення суду першої інстанції по суті справи, тоді як заяви, подані під час оскарження рішень із процесуальних питань, мають залишатися без розгляду.

Проте такий підхід містить високі ризики обмеження у праві на ефективний судовий захист. Існує значна категорія судових рішень, які формально вважаються такими, що прийняті з процесуальних питань, проте за своїми наслідками вони є остаточними для конкретного провадження та призводять до завершення розгляду справи без вирішення спору по суті. До таких рішень належать, зокрема, ухвали про повернення заяви позивачеві, про відмову у відкритті провадження, про закриття провадження у справі або про залишення позову без розгляду, які, у разі їх залишення без змін судом апеляційної інстанції, можуть бути окремо оскаржені в суді касаційної інстанції. Проте може мати місце об'єктивна потреба у вжитті заходів забезпечення позову з боку позивача для запобігання відчуженню майна відповідачем або іншим діям, що зроблять виконання рішення надалі істотно ускладненим чи неможливим у разі задоволення касаційної скарги та скасування ухвали, що перешкоджає провадженню у справі.

Таким чином, формулювання «лише у разі касаційного оскарження постанови апеляційного суду, ухваленої за результатами апеляційного перегляду рішення суду першої інстанції по суті справи» може бути переглянуте в бік розширення, щоб охопити всі випадки касаційного перегляду рішень, якими закінчено розгляд справи по суті або які перешкоджають провадженню у справі надалі. Крім того, субінститут зустрічного забезпечення має виступити достатнім процесуальним запобіжником для зловживання інститутом забезпечення позову, у тому числі і на стадії касаційного розгляду.

Крім того, враховуючи відсутність норми в ГПК України та ЦПК України щодо прямого законодавчого дозволяння забезпечення позову на стадії апеляційного перегляду (такий непрямий

дозвіл виводиться через відсутність прямої заборони, а також тлумаченням меж та порядку апеляційного перегляду), з метою структурної послідовності пропонується частину 4 ст. 138 ГПК України викласти в такій редакції:

«4. Заява про забезпечення позову може подаватися до суду апеляційної або касаційної інстанції у випадку виникнення або продовження існування підстав для вжиття заходів забезпечення позову на стадії апеляційного або касаційного провадження відповідно».

В аналогічній редакції пропонується викласти частину 5 ст. 152 ЦПК України.

2. Законопроект (у частині змін до ст. 138 ГПК України та ст. 152 ЦПК України) передбачає, що у разі оскарження рішень, прийнятих судами першої та апеляційної інстанцій з процесуальних питань, заява про забезпечення позову, подана до суду касаційної інстанції, «залишається судом без розгляду». Такий підхід вступає у суперечність із логікою побудови інституту забезпечення позову, закріпленою, зокрема, у ч. 7 ст. 140 ГПК України (аналогічно ч. 10 ст. 153 ЦПК України), яка встановлює уніфікований наслідок для випадків порушення вимог щодо подання відповідної заяви, а саме її повернення заявнику.

Тому, у разі, якщо п. 1 цих зауважень і пропозицій не буде підтриманий і відповідна норма залишиться без змін, видається доцільним замінити формулювання «залишається судом без розгляду» на «повертається заявнику», що узгодить положення Законопроекту із загальним процесуальним порядком розгляду заяв про забезпечення позову.

3. Зміни, запропоновані до ч. 1 ст. 143, ч. 1 ст. 145, ч. 4 ст. 294, ч. 2 ст. 314, п. 4 ч. 1 ст. 315 ГПК України, як і до ч. 1 ст. 156, ч. 1 ст. 158, ч. 8 ст. 394, ч. 2 ст. 415, п. 4 ч. 1 ст. 416 ЦПК України, підтримуються в повному обсязі.

4. З метою гармонізації запропонованих змін до ст. 145 ГПК України у вигляді її доповнення новою частиною 101 із іншими положеннями ГПК України, пропонується нову частину 101 ст. 145 ГПК України викласти в такій редакції:

«101. У разі скасування судом касаційної інстанції судових рішень судів першої та апеляційної інстанцій і направлення справи на новий розгляд або для продовження розгляду, заходи забезпечення позову зберігають свою дію до набрання законної сили відповідним судовим рішенням за результатом такого нового розгляду або продовження розгляду, якщо не буде допущено заміну одного заходу забезпечення позову іншим або такі заходи забезпечення позову не будуть скасовані.».

В аналогічній редакції пропонується викласти частину 101 ст. 158 ЦПК України. (https://unba.org.ua/assets/uploads/publications/ZP_15163.pdf). – 2026. – 27.07).

Парламентський контроль за діяльністю державних органів щодо розслідування випадків катувань, іншого неналежного поводження з особами та захисту жертв

Матеріал на сайті «Центр громадянських свобод»

Про автора: Володимир Яворський, програмний директор Центру громадянських свобод, Валентин Сердюк, юрист-аналітик Центру громадянських свобод

Аналіз проекту закону № 14130 щодо посилення існуючого та впровадження додаткового механізму парламентського контролю за діяльністю органів правопорядку та прокуратури, у тому числі запровадження щорічного публічного звітування про роботу Державного бюро розслідувань та Офісу Генерального прокурора щодо розслідування випадків катувань, іншого неналежного поводження з особами та захист жертв

Вступ

Цей правовий висновок¹ підготовлений Центром громадянських свобод – правозахисною організацією, одним з головних напрямів діяльності якої є моніторинг дотримання прав людини та їхній захист, гармонізація національного законодавства до стандартів ЄС та вироблення рекомендацій з урахуванням провідних міжнародних практик гарантування прав людини в національному праві.

Проект закону № 14130 від 20 жовтня 2025 р.² спрямований на розширення повноваження парламентського контролю щодо катувань та іншого неналежного поводження з особами та захисту жертв. Проект визначений як євроінтеграційний.

Центр громадянських свобод вітає цю законодавчу ініціативу. Водночас у цьому висновку ми звертаємо увагу на низку питань, які залишаються поза межами Проекту № 14130, і доходимо висновку, що в нинішній редакції він матиме незначний вплив на протидію катуванням та іншим формам поганого поводження, а отже потребує доопрацювання. Більшого значення, ніж сам факт звітування, набуває змістовне наповнення звіту та правдиві, незалежно сформовані дані, спроможні показати реальну картину обмежень прав людини й порушень з боку органів правопорядку і дати змогу ефективніше на них реагувати.

Законопроект розроблено на виконання вимог пункту 6.1.1 плану заходів, спрямованих на виконання Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023-2027 роки³, а також пункту 1 стратегічного результату 4 глави 3.2 блоку III Дорожньої карти з питань верховенства права⁴.

Цими документами Офіс Генерального прокурора зобов'язано розробити та подати до Верховної Ради України законопроект щодо впровадження додаткового механізму парламентського контролю за діяльністю органів правопорядку та прокуратури шляхом впровадження щорічного публічного звітування перед Верховною Радою України про роботу Офісу Генерального прокурора та Державного бюро розслідувань щодо розслідування випадків катувань, іншого неналежного поводження з особами та захисту жертв.

Протягом років підвищення стандарту підзвітності правоохоронних органів залишається однією з вимог Європейської комісії⁵ у питанні реформування пенітенціарної системи України та боротьби з випадками катувань у місцях несвободи.

1. Зміст проекту закону № 14130

Проект 14130 пропонує:

1) доповнити наявний обов'язок річної звітності Державного бюро розслідувань (ДБР) та Офісу Генерального прокурора (ОГП) блоком про випадки катувань, іншого неналежного поводження та захист жертв;

2) запровадити обов'язок річного звітування перед парламентом директора Бюро економічної безпеки України;

3) закріпити обов'язкові доповіді керівництва Національної поліції України перед профільним комітетом про актуальні питання та резонансні події.

Розширення повноважень парламентського контролю щодо прав людини є кроком до виконання євроінтеграційних зобов'язань. Проте обсяг і характер запропонованих змін, як показано далі,

¹ Текст станом на серпень 2026 року

² <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/57777>.

³ озпорядження Кабінету Міністрів України від 23.08.2024 № 792-р, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/792-2024-%D1%80#Text>

⁴ Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14.05.2025 № 475-р «Деякі питання забезпечення переговорного процесу про вступ України до Європейського Союзу за кластером 1 «Основи процесу вступу до ЄС», <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/475-2025-%D1%80#Text>

⁵ Ukraine Report 2025 - https://enlargement.ec.europa.eu/ukraine-report-2025_en

не відповідають змісту тих стандартів, які мали би бути орієнтиром для звітування саме про розслідування катувань.

2. Європейські та міжнародні стандарти звітування про розслідування катувань

Заборона катувань є абсолютною. Поряд із негативним обов'язком держави утриматися від катувань та іншого поганого поводження, вона передбачає позитивні обов'язки, зокрема процесуальний обов'язок проводити ефективне розслідування за кожною обґрунтованою скаргою на неналежне поводження. Саме навколо цього обов'язку, а не навколо кримінологічної статистики, побудовані європейські та міжнародні підходи до підзвітності й форм контролю. Нижче наведено стандарти й практики, які доцільно врахувати під час доопрацювання Проекту № 14130.

2.1. Обов'язок ефективного розслідування за статтею 3 Європейської конвенції з прав людини

Європейський суд з прав людини послідовно тлумачить зі статті 3 Європейської конвенції з прав людини вимогу ефективного офіційного розслідування. Його мінімальні критерії, узагальнені й самим Судом, такі:

- 1) **незалежність**: особи, що проводять розслідування, мають бути інституційно, ієрархічно та практично незалежними від причетних до порушення;
- 2) **адекватність (ретельність)**: розслідування має бути здатним встановити факти, зібрати докази (свідчення, медичні та криміналістичні дані тощо) й де це доречно ідентифікувати та покарати винних;
- 3) **швидкість або оперативність**: зразкова сумлінність, відсутність невинуватених затримок у проведенні всіх необхідних слідчих дій;
- 4) **публічний контроль**: достатній елемент відкритості розслідування або його результатів аби забезпечити підзвітність на практиці;
- 5) **залучення потерпілого**: участь потерпілого чи його близьких настільки, наскільки це необхідно для захисту їхніх законних інтересів, зокрема доступ до матеріалів і вмотивованість рішень про закриття провадження.⁶

Ці п'ять критеріїв є основою для звітування й форм контролю. Адже дані про кількість проваджень самі по собі не дають змоги оцінити жоден із них. Натомість показники строків реагування та тривалість розслідування, кількість скарг та частки підтверджених скарг, незалежності органу розслідування, доступу потерпілих до проваджень і реальних наслідків для винних безпосередньо вимірюють виконання державою цього обов'язку.

Методологія Комітету Ради Європи проти катувань, що діє на підставі Європейської конвенції про запобігання катуванням 1987 року, зосереджена на виявленні структурних ризиків і системних проблем, а не лише на окремих випадках. Саме тому, орієнтація на системні тенденції та якісну оцінку є зразком парламентського контролю. Зокрема, такий метод дозволяє глибше висвітлити елементи триваючих проблем системи, а не відтворювати річну кримінологічну статистику.

2.2. Дезагреговані дані: стандарт Комітету ООН проти катувань

У переліках питань і заключних зауваженнях Комітет ООН проти катувань систематично вимагає від держав надавати дезагреговані дані про кількість скарг, розслідувань, переслідувань і обвинувальних вироків щодо катувань та неналежного поводження, а також про призначені покарання, з розподілом за видом злочину, статтю, віком, національністю та етнічною належністю.

Відсутність таких даних Комітет неодноразово оцінював як перешкоду для оцінки виконання Конвенції ООН проти катувань і рекомендував державам забезпечувати оперативне незалежне розслідування, відсторонення підозрюваних посадовців на час розслідування та належне відшкодування потерпілим.

⁶ Effective investigation of ill-treatment: guidelines on European standards (2014): <https://www.refworld.org/policy/legalguidance/coe/2009/84220>

Отже, міжнародним орієнтиром є саме дезагрегація та результати, а не узагальнені підсумкові цифри. Показник на кшталт «1500 скарг на рік» в одній клітинці таблиці нічого не означає без відповіді на запитання: скільки з них розглянуто, який середній строк розгляду, скільки підтверджено, у скількох суб'єктом злочину визнано представника держави, якою була реакція та які тенденції за роками й місцями несвободи.

2.3. Принципи Мендеса щодо ефективного опитування

Принципи ефективного інтерв'ю для розслідування та збору інформації (Принципи Мендеса, 2021 рік)⁷, підготовлені за координації Асоціації із запобігання катуванням, Ініціативи проти катувань і Норвезького центру з прав людини, пропонують альтернативу примусовим, орієнтованим на зізнання методам допиту: опитування на основі довіри та контакту в поєднанні з процесуальними гарантіями (зокрема аудіо– й відеофіксацією, доступом до адвоката та медичним оглядом). Емпірично доведено, що такі методи водночас захищають права особи й підвищують надійність зібраної інформації, а гарантії захищають і самих правоохоронців від безпідставних звинувачень у примусі.

Дані про впровадження таких гарантій (наприклад, частку допитів з аудіо– й відеофіксацією, своєчасність доступу до адвоката й лікаря, впровадження процесуального інтерв'ю) є показниками, орієнтованими на запобігання, і які також доречно відображати у звітності.

2.4. Національний превентивний механізм із запобігання катуванням

Факультативний протокол до Конвенції ООН проти катувань (ОПКАТ, 2002 рік) запровадив Підкомітет ООН із запобігання катуванням і зобов'язав держави визначити національні превентивні механізми (НПМ), які регулярно відвідують місця несвободи, надають рекомендації органам влади та можуть надавати зауваження до чинного законодавства та проєктів законів. Відповідно до настанов Підкомітету, щорічна доповідь НПМ може містити: опис поточних викликів і стратегічних пріоритетів; аналіз найважливіших висновків разом із рекомендаціями та відповідями органів влади на них; інформацію про виконання раніше наданих рекомендацій; розгляд тематичних питань; а також опис співпраці з іншими суб'єктами у сфері запобігання катуванням.

В Україні функції НПМ виконує Уповноважений Верховної Ради України з прав людини за моделлю «Омбудсман+»⁸. Доцільно включити в систему парламентського контролю також інформацію від НПМ, що перетворило б просту статистичну звітність на інструмент аналізу й корегування політики, а також забезпечило б порівняння даних органів правопорядку з даними незалежного моніторингу.

Таким чином, парламентський контроль зможе формувати рекомендації, а обов'язкова звітність повинна включати інформацію про їхнє виконання.

2.5. Очікування в рамках вступу до ЄС

Стандарт підзвітності правоохоронних органів і боротьба з неналежним поведінням у місцях несвободи є повторюваними вимогами Європейської комісії. Звіт про розширення щодо України за 2025 рік фіксує значну кількість справ проти України під посиленням наглядом Комітету міністрів Ради Європи (зокрема щодо неналежного поведіння з боку поліції) і закликає Україну усунути системні проблеми та забезпечити своєчасне виконання рішень ЄСПЛ.

Звіт, який відстежує висновки ЄСПЛ і стан їхнього виконання, безпосередньо працює на цей порядок денний. Натомість звіт, що відтворює лише агреговану статистику, такій меті не відповідає.

3. Проблемні аспекти законопроєкту

3.1. Звужене розуміння парламентського контролю

⁷ https://www.apt.ch/sites/default/files/2025-10/apt_poei_ukr_web.pdf

⁸ <https://npm.ombudsman.gov.ua/>

Запропоновані зміни в проєкті закону фактично лише додають кілька рядків до таблиці, що складається виключно з числових показників. Такі показники демонструють динаміку кримінологічної ситуації у країні, але не прогрес у боротьбі з катуваннями та іншим жорстоким поводженням з боку органів правопорядку. Формальне подання парламенту узагальнених статистичних даних за наявною структурою (загальна кількість відкритих проваджень, кількість закритих тощо) – жодним чином не впливає на вирішення проблеми катувань.

3.2. Брак показників, орієнтованих на права людини та результат

Пункти 1 і 2 проєкту закону додають до обов'язкового предмета щорічного звітування ДБР та органів прокуратури новий змістовний блок «розслідування випадків катувань, іншого неналежного поводження з особами та захист жертв (потерпілих) від таких діянь». Така зміна однозначно була б оцінена позитивним чином. Однак виключно статистичних даних наявної моделі недостатньо. Звітування має не лише наводити статистику за категорією правопорушень, а й давати для публічної оцінки інші критерії, які зроблять його орієнтованим на права людини та на демонстрацію не того, що зроблено, а що власне змінилося за відповідний рік. Без спроможності до самоідентифікації внутрішніх проблем, їх аналізу та опрацювання – чинний державний механізм не може змінитися на краще.

3.3. Відсутність зведеної інформації про стан дотримання прав людини

Проєкт не передбачає окремого змістовного блоку «Стан дотримання прав людини» та не зобов'язує органи правопорядку надавати зведену річну інформацію про обмеження прав людини загалом. Через це звіт не дає цілісної картини й не зіставляється з даними незалежних моніторингових механізмів, зокрема НПМ.

3.4. Закриті засідання комітету без участі потерпілих і громадянського суспільства

Пункт 4 проєкту закону розширює можливість профільного комітету розглядати на закритому засіданні доповіді керівництва Національної поліції з актуальних питань та/або резонансних подій. Створення такої можливості відповідає функції парламентського контролю й загалом є позитивним. Проте розгляд резонансних питань у закритому форматі викликає занепокоєння: подібні випадки мали б передбачати участь представників потерпілих осіб, незалежних експертів та залучення представників громадянського суспільства й медіа.

4. Висновки

Щоб законопроєкт давав реальний вплив і відповідав європейським та міжнародним стандартам, річне звітування про розслідування катувань має бути переорієнтовано з кримінологічної статистики на показники, орієнтовані на права людини й результат:

- на критерії ефективного розслідування за статтею 3 ЄКПЛ;
- більшу кількість дезагрегованих даних;
- відстеження рішень ЄСПЛ та стану їхнього виконання;
- збір інформації про реальне відшкодування потерпілим;
- зіставлення з даними незалежного моніторингу НПМ, неурядових організацій та медіа;
- змістовне залучення потерпілих і громадянського суспільства до розгляду резонансних справ.

Лише за такої умови щорічне звітування висвітлюватиме елементи тривалих проблем чинної системи, а не лише динаміку кримінологічної ситуації за рік.

Законопроєкт повною мірою не охоплює ті зміни, які могли б якимось чином змінити ситуацію чи змістовно якісніше передати річну статистику за статтями КК України. Запропоновані зміни фактично лише додають декілька рядків у таблиці, яка складається виключно з числових показників, які демонструють лише динаміку кримінологічної ситуації у країні, але аж ніяк не прогрес у боротьбі з випадками катувань та іншого неналежного поводження з боку органів правопорядку.

Даний законопроєкт у запропонованій редакції не впливає та не покращує ситуацію в Україні, пов'язаної з випадками катувань, неналежного та іншого жорстокого поводження з

боку представників держави, а лише передбачає формальне подання парламенту узагальнених статистичних даних за існуючою структурою: загальна кількість відкритих кримінальних проваджень, кількість закритих тощо. Подібний підхід жодним чином не впливає на вирішення проблеми катування. Статистичний показник 1500 скарг на рік у клітинці таблиці на 250 рядків нічого не означає без розуміння: скільки з них розглянуто, який середній термін розгляду, скільки підтверджено, у скількох суб'єктом злочину підтверджено представника держави, яка реакція, які тенденції за роками, а тим більше не показує причини цих випадків.

На нашу думку, щорічне звітування органів правопорядку має краще висвітлювати елементи тривалих проблем діючої системи ніж механічно оновлювати річні показники. Без спроможності до самоідентифікації внутрішніх проблем, діючий державний механізм не може змінитися на краще. Окрім цього, Центр громадянських свобод вважає доцільним доповнити запропоновані зміни вимогою надавати органам правопорядку зведену річну інформацію про обмеження прав людини загалом. У цьому випадку звітність щодо катувань була б невід'ємним елементом системного парламентського контролю за дотриманням прав людини в країні.

Пункт 4 Проекту закону розширює можливість профільного комітету, проте з незрозумілих причин категорично обмежує відкритість його механізмів до прямо зацікавлених сторін: потерпілих, їхніх процесуальних представників та захисників, представників громадянського суспільства та медіа. Відкритий формат розгляду 9 профільним комітетом резонансних у суспільстві випадків лише сприятиме самоідентифікації та аналізу довготривалих системних проблем державного механізму боротьби з насильством представників держави.

5. Рекомендації

З огляду на викладене, Центр громадянських свобод пропонує виокремити *«Стан дотримання прав людини»* в окремий змістовний блок річного звітування органів правопорядку, доповнити звітування вимогою надавати зведену річну інформацію про обмеження прав людини загалом і в контексті боротьби з катуванням внести такі зміни:

1. З метою оцінки спроможності ДБР оперативно та ефективно реагувати на випадки катувань, іншого неналежного чи жорстокого поводження, частину 3 статті 23 Закону України «Про Державне бюро розслідувань» (Відомості Верховної Ради України, 2016 р., № 6, ст. 55 із наступними змінами) доповнити пунктом 1¹) наступного змісту:

1¹) розслідування випадків катувань, іншого неналежного поводження з особами та захист жертв (потерпілих) від таких діянь, що передбачає надання інформації про:

а) кількість випадків застосування незаконних методів слідства (тиск, погрози, фальсифікації), за якими порушено дисциплінарні чи кримінальні провадження.

б) кількість виправданих осіб та осіб, щодо яких справу закрито у зв'язку з відсутністю події/складу злочину.

в) кількість рішень ЄСПЛ проти правоохоронних органів України та ДБР, а також суми відшкодування за порушення прав, зокрема ст. 3, 5, 6, 8 Конвенції.

г) дані про розгляд злочинів, вчинених стосовно вразливих категорій населення: дітей, осіб з інвалідністю тощо.

г) розмежування суб'єкта злочину у випадку здійснення катування представником держави.

д) кількість осіб, до яких застосовано заходи забезпечення безпеки (свідки, потерпілі) та скільки з них реально отримали захист.

е) Порівняння офіційної статистики зафіксованих випадків катувань в пенітенціарній системі з даними незалежних моніторингових механізмів, з обґрунтуванням різниці відкритих розслідувань та судових процесів.

є) Час розгляду заяв та повідомлень. Строк від повідомлення до внесення відповідної інформації до ЄРДР або обґрунтованої відмови.

ж) Кількість зафіксованих повідомлень про випадки катувань та інших видів неналежного чи жорстокого поводження від інспекторів з прав людини.

з) Строки реагування ДБР на такі повідомлення.

и) Статистичні показники співпраці ДБР з НПМ.

2. З огляду на потребу оцінки ступеня реального відшкодування шкоди потерпілим від злочинних дій уповноважених державою осіб, пункт 1 частини 3 статті 23 доповнити наступними пунктами:

з) сума, реально виплачена потерпілим від злочину, а не лише конфіскована в дохід держави.

и) кількість потерпілих, які отримали відшкодування.

і) строки компенсації.

3. З метою оцінки ефективності підрозділу внутрішнього контролю ДБР до самоочищення та надання об'єктивних даних, додати в пункт 5 частини 3 статті 23 наступне:

«Кількість скарг на бездіяльність ДБР (у т.ч. за ст. 303 КК України) та результати їхнього розгляду.»

4. З метою запровадження єдиної системи ведення статистики щодо подібних випадків, частину другу статті 6 Закону України «Про прокуратуру» (Відомості Верховної Ради України, 2015 р., № 2–3, ст. 12 із наступними змінами) доповнити пунктом 1¹ такого змісту:

1¹) розслідування випадків катувань, іншого неналежного поводження з особами та захист жертв (потерпілих) від таких діянь, що передбачає надання інформації про:

а) кількість випадків застосування незаконних методів слідства (тиск, погрози, фальсифікації), за якими порушено дисциплінарні чи кримінальні провадження.

б) кількість виправданих осіб та осіб, щодо яких справу закрито у зв'язку з відсутністю події/складу злочину.

в) кількість рішень ЄСПЛ проти правоохоронних органів України та ДБР, а також суми відшкодування за порушення прав, зокрема ст. 3, 5, 6, 8 Конвенції.

г) дані про розгляд злочинів, вчинених стосовно вразливих категорій населення: дітей, осіб з інвалідністю тощо.

г) розмежування суб'єкта злочину у випадку здійснення катування представником держави.

д) кількість осіб, до яких застосовано заходи забезпечення безпеки (свідки, потерпілі) та скільки з них реально отримали захист.

е) Порівняння офіційної статистики зафіксованих випадків катувань в пенітенціарній системі з даними незалежних моніторингових механізмів, з обґрунтуванням різниці відкритих розслідувань та судових процесів.

5. З метою сприяння відкритості функціонування органів державної влади, зокрема у виключних випадках суспільного інтересу до тих чи інших актуальних питань та/або резонансних подій, частину 1 статті 14 Закону України «Про комітети Верховної Ради України» (Відомості Верховної Ради України, 2006 р., № 17, ст. 146; із наступними змінами) доповнити пунктом 12 такого змісту:

«12) розгляді на засіданні Комітету Верховної Ради України, до предмета відання якого віднесено питання організації та діяльності органів поліції, доповіді керівництва Національної поліції України з актуальних питань та/або резонансних подій за участі представника/-ів потерпілої особи/-іб, незалежних експертів, медіа, та залученням представників громадянського суспільства.»

Запропоновані показники безпосередньо відповідають критеріям ефективного розслідування за статтею 3 ЄКПЛ (оперативність, адекватність, незалежність, публічний контроль, залучення потерпілих), стандарту дезагрегованих даних Комітету ООН проти катувань та логіці звітування з виконання рекомендацій парламенту. (<https://ccl.org.ua/wp-content/uploads/2026/07/analiz-proiektu-zakonu-14130.pdf>). – 2026. – 08).

**ЗАКОНОДАВЧА ДІЯЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ:
ГРОМАДСЬКЕ ОБГОВОРЕННЯ
/ моніторинг інформаційного поля /**

№ 7 (липень 2026)

Укладачі:

Н. Іванова (відповідальна за випуск),
О. Гаранін, О. Карашук, С. Юхно.

Адреса редакції: НБУВ, Голосіївський просп., 3, Київ, 03039, Україна.